

Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper
Sociologi

Sven-Erik Karlsson

Det är inte bara fråga om snö, det är mer komplext än så - om nysvenskar och skidåkning

Sven-Erik Karlsson

Det är inte bara fråga om snö,
det är mer komplext än så -
om nysvenskar och skidåkning

Sven-Erik Karlsson. *Det är inte bara fråga om snö, det är mer komplext än så - om nysvenskar och skidåkning*

Forskningsrapport

Karlstad University Studies 2006:47

ISSN 1403-8099

ISBN 91-7063-078-X

© Författaren

Distribution:

Karlstads universitet

Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper

Sociologi

651 88 KARLSTAD

SVERIGE

054-700 10 00

www.kau.se

Tryck: Universitetstryckeriet, Karlstad 2006

Förord

SkiStar AB fick 2004-års stora turismpris på 100000:-, vilket företaget sedan överförde till dåvarande Institutionen för samhällsvetenskap på Karlstads universitet, som i sin tur överförde prissumman till dåvarande forskargruppen för Turism & fritid för att genomföra en studie om nysvenskar och skidåkning.

Efter en del diskussioner fann vi inom gruppen att det var en alltför liten summa för att genomföra ett projekt där vi skulle kunna vara flera som arbetade med detta. Jag åtog mig då att genomföra det, eftersom det skulle kunna anknyta till min tidigare forskning och eventuellt kunna vara en bro till kommande forskning om människors friluftsliv.

Anders Landegren har varit kontaktperson från Skistar under arbetets gång. Han har gett mig fria händer att genomföra det som ett forskningsprojekt i traditionell mening, vilket har varit mitt krav för att åta mig det. Detta innebär att det kan vara vissa svårigheter att omedelbart se det kommersiella värdet av denna rapport. Detta är något som jag kommer att behandla i det avslutande kapitlet. Den vetenskapliga processen och resultaten av denna är inte överensstämmande med den affärsdrivande processen och användande av vetenskapliga resultat. Men min förhoppning är att rapportens analys av relationen mellan nysvenskar och skidåkning skall kunna vara underlag för att företaget skall kunna intressera flera av dessa att åka till fjällen och åka skidor.

Som alltid finns det personer som bör tackas för att de varit viktiga samtalspartner och kommentatorer under arbetets gång. Det är främst tre som jag vill nämna, det är Anders Landegren från Skistar, det är Klas Sandell på Karlstads universitet samt sist men ändå främst Gunilla Lönnbring också från Karlstads universitet, som både kommenterat innehåll och språklig utformning, som alltid på ett insiktsfullt sätt.

Karlstad i oktober 2006

Sven-Erik Karlsson

Sammanfattning

Utgångspunkten för denna rapport om nysvenskar och skidåkning är att det inte finns någon empirisk undersökning som visar hur vanligt det är att dessa åker skidor. Allt pekar dock på att detta inte är vanligt, framförallt gäller det bland invandrare från utomnordiska länder.

Eftersom det saknades medel för att genomföra en undersökning, har arbetet till en början bestått i att skaffa relevant kunskap utifrån olika källor; tidigare insamlade data om idrotts- och motionsvanor, genomförda intervjuer med några invandrare, genomgång av tidningsartiklar samt läsande av relevant teoretisk litteratur. Denna kunskap har sedan varit grunden för att skapa en fruktbar teoretisk föreställningsram som sedan blev utgångspunkten för en begynnande tolkande analys av relationen nysvenskar och skidåkning.

Den teoretiska grunden är en framförallt en personlighetsmodell med tre nivåer: den undermedvetna, den förmedvetna och den medvetna. Den konstruerade samhällseliga kontexten är ett konsumtionssamhälle där den s.k. upplevelseproduktion alltmer blir en viktig ingrediens.

Utifrån dessa konstruerade individuella och samhällseliga enheter görs analyser. Med utgångspunkt från personlighetsnivåerna analyseras vilka basala behov som skidåkningen kan tillfredsställa samt vilka medvetna val som görs för att tillhöra en livsstil som har skidåkningen som sin grund. Det är framförallt på den s.k. livsformsnivån som nysvenskarnas skidåkande analyseras. Vad är för ekonomiska, sociala och kulturella barriärer som de måste komma över för att ägna sig åt skidåkning, förutom tillgång till snö? Det bör påpekas att det är främst invandrare från forna Jugoslavien, Turkiet och Iran som står i fokus.

Det som främst ses som barriärer är följande skillnader:

klasskillnader,

könsskillnader,

skillnader mellan svensk individualism och nysvensk kollektivism,

skillnader i natursyn.

Klasskillnaderna består i dessa invandrargrupperns lägre ekonomiska standard, vilket innebär mindre möjligheter till ha råd att åka skidor, även om de skulle vilja. Med könsskillnader avses en högre grad av

ojämlikhet sett utifrån den svenska värderingsgrunden, vilket innebär mindre möjligheter, exempelvis erfarenhetsmässiga och ekonomiska, för dessa invandrargrupperns kvinnor att åka skidor, även om de skulle vilja. Med skillnaden mellan individualism och kollektivism avses svenskarna mera individualistiska levnadssätt och invandrarnas mera kollektivistiska, vilken skulle leda till ett något annorlunda skidliv än det etablerade svenska. Den sista skillnaden avser synen på naturen, där svenskarnas motsättningsfyllda romantiska och vetenskapliga förhållningssätt som lett till stort naturintresse skiljer sig från dessa invandrargrupperns mindre naturintresse. I de invandrargrupper som stått i fokus har naturen antingen varit ett produktionslandskap för dem som kommer från landsbygden eller en kuliss för dem som kommer från storstäder.

Det är uppenbart att de stora skillnaderna mellan svenskar och de invandrargrupper jag intresserat mig för rör den första generationens invandrare, medan efterföljande generationer närmar sig alltmer svenska kulturella värderingar.

Detta innebär att i min mer spekulativa framtidsanalys anser jag att skillnader mellan svenskar och invandrare när det gäller skidåkning kommer att minska, framförallt om skolan, idrottsklubbar och privata företag kan hjälpa dessa att komma i kontakt med skidåkning.

Summary

This report on skiing and immigrants came about because there is no empirical research that shows how common it is for this particular group to go skiing. Everything points to it being uncommon, especially when it comes to immigrants from outside of Scandinavian countries.

Since there are no studies with which to draw comparisons, from the outset this research involved gathering relevant knowledge from various different sources: previously collected data on sporting and exercise habits, interviews conducted with immigrants, as well as reviews of newspaper articles and relevant theoretical literature. The knowledge gained provided the basis for the creation of a fruitful theoretical and conceptual framework that in turn provided the starting point for an interpretative analysis of the relationship between these new members of Swedish society and skiing.

The theoretical foundation is primarily made up of a personality model on three levels: the subconscious, the pre-conscious, and the conscious. The social context being a consumption society in which the so-called experience industry is becoming an ever more important ingredient.

Out of this construction of individuals and social divisions the analysis was conducted. Beginning with a personality level analysis of the basic needs that skiing satisfies as well as the conscious choices required for a lifestyle centered around skiing. It is primarily at this 'way of life' level that immigrant's skiing habits are analyzed. What are the economic, social and cultural barriers that must be overcome in order to devote oneself to skiing, apart from access to snow? It ought to be pointed out that immigrants from the former Yugoslavia, Turkey and Iran were the main focus.

The following divisions are seen as the main barriers

- Class divisions
- Divisions of sex
- Differences between Swedish individualism and newcomer collectivism
- Different views of nature

Class divisions persist in the poorer economic position of immigrant groups, which means they are less likely to be able to afford to go skiing, even if they would like to. In the division of sexes we see an even higher level of inequality, from the outside perspective of the Swedish value system, which means women in immigrant groups have still fewer opportunities to go skiing, for example in terms of experiences and economics, even if they would like to. Differences between individualism and collectivism, with the Swedes more individualistic way of living and the immigrants more collective, should lead to somewhat different skiing habits amongst immigrants than amongst the established Swedes. The final difference concerns views of nature, where contrasting romantic and scientific views of nature amongst Swedes lead to a significant interest in nature, and which distinguishes them from the immigrant groups milder interest in nature. Amongst the immigrant groups that were focused on, nature was either viewed as a production landscape by those who come from the countryside, or as a scenic backdrop by those from the large cities.

Obviously, the major differences between Swedes and the immigrant groups I have been interested in apply particularly to first generation immigrants, whilst following generations move increasingly towards Swedish cultural values.

These means, in my more speculative analysis of the future, that when it comes to skiing the differences between Swedes and immigrants are likely to reduce, especially if schools, sports clubs and private companies can help these groups come into contact with skiing.

1. Inledning	9
2. Uppsatsens struktur – en förklaring	11
3. Beskrivning av idrotts- och motionsutövandet med särskilt fokus på skidåkning	13
3.1. Idrottande	13
3.2. Motionerande	14
3.3. Orsaker?	16
3.4. En kort sammanfattning	16
3.5. "Idrott som social markör"	17
3.6. Skidor och fjällaktiviteter – klassmässiga skillnader	19
3.7. Sammanfattning	20
4. Några studier om invandrares idrottsutövande	22
4.1. Jämförelse mellan invandrarungdomar och svenska ungdomar utifrån några studier	22
4.2. Sammanfattning	27
5. En teoretisk referensram som utgångspunkt för den vetenskapliga analysen	30
6. Universella behov och motivationer	35
6.1. Inledning	35
6.2. Basala behov	36
6.3. Flow	36
6.4. Individualitet /gemenskap	38
6.5. Kontroll över situationen, sig-själ och andra	39
6.6. Avslutning	40
7. Livsform och kultur	42
7.1. Inledning	42
7.2. Om begreppen	42
7.3. Kultur – några olika dimensioner	43
7.4. Individ/ kollektiv	44
7.5. Natur/kultur	47
7.6. Klass- och könsskillnader	54
7.7. Sammanfattning	56
8. Ett längre citat som länk mellan det tidigare och det som komma skall	57
9. Skidåkning – en livsstil?	59
9.1. Inledning	59
9.2. Vad avses med begreppet livsstil?	59
9.3. Ett exempel	60

9.4. Avslutning	62
10. En reflekterande sammanfattning	64
10.1. Hur jag gått till tillväga	64
10.2. Klassmässiga skillnader	65
10.3. Könsskillnader	65
10.4. Skillnader mellan svensk individualism och nysvensk kollektivism	66
10.5. Skillnader i natursyn	66
11. Ett avslutande spekulativt avsnitt om det framtida	68
Litteraturförteckning	72
Andra källor:	76

1. Inledning

Den här uppsatsens centrala syfte är att analysera om skidåkning kan bli något som invandrare eller nysvenskar vill uppleva och utöva. Detta är ett intressant och fruktbart samhällsvetenskapligt problem att undersöka och reflektera över och fokuserar en viktig aspekt av det nutida samhället som brukar betecknas som det mångkulturella samhället. För tillfället står det i också fokus i den svenska debatten, vilket bekräftas av att regeringen utnämnt 2006 till ett Mångkulturår.

Det jag försöker visa i denna uppsats är att relationen mellan invandrare och skidåkning inte är så enkelt att det bara är fråga om tillgången på snö i födelselandet om nysvenskar har åkt eller kommer att åka skidor i framtiden, utan det är också fråga om personliga och sociala omständigheter som är invävda i varandra på ett komplext sätt. Att vetenskapligt försöka reda ut denna väv av faktorer är mitt överordnade mål. Detta arbete skall också ses som en fortsättning på tidigare arbeten där jag analyserat samband mellan olika kategorier av människor och olika fritidsaktiviteter, vilket förhoppningsvis kommer att leda till fortsatta analyser av sådana samband.

I dessa studier har jag varit och kommer fortsättningsvis att vilja vara det som den engelske sociologen Zygmunt Bauman benämner som en tolk (en tolk) av samhällliga fenomen, i detta fall således att tolka relationen mellan nysvenskar och skidåkning utifrån deras situation i det nutida svenska samhället (Bauman 1992).¹

Uppsatsen är inte empirisk i det avseende att här kommer att presenteras en mängd tabeller om hur många invandrare från olika länder som åker längdskidor respektive slalom. Det finns tyvärr inga studier om specifikt detta, men alla kvalitativa utsagor jag haft möjlighet att ta del av pekar entydigt på att utomnordiska invandrare inte åker så mycket skidor som svenskarna och medborgare i de nordiska länderna Norge och Finland.²

Det är, som nämnts, inte uppsatsens syfte att detaljrikt beskriva invandrarernas skidåkning och den kommersiella möjligheten att öka den. Det vore visserligen

¹ Det bör påpekas att jag är väl medveten om att denna sociala kategori, nysvenskar, är väl grov eftersom det finns en mångfald av kollektiv och grupper inom denna, vilket exempelvis behandlas av sociologen Hedvig Ekerwald (2004) samt journalisten Arne Ruth (2005) Jag kommer så långt jag förmår att beskriva och förklara denna mångfald. Men det finns en gräns för detta. Min normativa utgångspunkt är dock att försöka få andra att se och uppskatta mångfalden i det nutida samhället.

² Med nysvenskar i uppsatsen kommer jag främst att avse utomnordiska invandrare, framförallt invandrare från forna Jugoslavien, Turkiet, Irak och Iran.

intressant att genomföra en empirisk undersökning om detta, men jag har inte haft ekonomiska resurser för att göra det. Nej, min avsikt med denna uppsats är att med hjälp av befintligt eller nästan obefintligt material om nysvenskars idrotts- och motionsvanor, konstruera en teoretisk ram som kan förklara det svaga intresset för skidåkning. Underlaget för denna uppsats har bestått av kvalitativa intervjuer med några nysvenskar från nationer som forna Jugoslavien, Turkiet och Iran, genomgång av tidningar, hemsidor och liknande, samt läsande av rapporter, uppsatser och teoretisk litteratur. Avsikten med min konstruerade teoretiska ram från detta arbete är att den förhoppningsvis kan leda till förståelse och tolkning av situationen som sedan kan vara utgångspunkt för att förändra situationen, exempelvis att skapa möjligheter för att fler nysvenskar intresserar sig för slalom. Avsikten är också att den teoretiska referensramen sedan skall kunna ligga till grund för empiriska studier om etnicitet och olika fritidsaktiviteter. Det finns verkligen ett stort behov av detta.

2. Uppsatsens struktur – en förklaring

En viktig inspirationskälla till mitt sätt att genomföra denna studie och min disposition av denna är den svenske sociologen Hans L. Zetterbergs bok "Social Theory and Social Practice" (1962). Det är en bok som jag läste under min studietid i Uppsala under 60-talet och som har varit viktig för min utveckling som lärare och forskare i sociologi. Det inledande temat i boken är att sociologer inte måste rusa i väg och göra en undersökning så fort vi ställs inför ett socialt problem eller liknande som vi fått medel att undersöka. Zetterbergs recept är att vi inte alltid bör genomföra dyra undersökningar för att komma åt fenomenet ifråga. Utifrån inspiration vid läsningen av en äldre praktisk handbok för läkare menar Zetterberg, att vi sociologer bör gå tillväga på samma sätt som läkarna gör vid en undersökning av en patient. Först görs en diagnos om ett fenomen existerar eller inte och vad det i så fall har för karaktär och sedan utifrån etablerade teorier försöker man förklara varför fenomenet existerar och ser ut som det gör. Därefter reflekterar man över vad existensen har för konsekvenser, för att till slut utifrån analysen av existens, karaktär, orsak och konsekvens försöka komma fram till åtgärder. Den här modellen passar att använda i denna uppgift och kommer att präglade den disposition som rapporten har.

Skälen till denna disposition är flera. För det första, att medlen, som nämnts, inte räcker till för att genomföra en större empirisk undersökning. För det andra, att större empiriska undersökningar inte alltid leder till mer förståelse och förklaringar till fenomenet som skall undersökas. Det problem som jag här kommer att behandla, nämligen sambandet mellan nysvenskar och skidåkning, anser jag att vi inte empiriskt kvantitativt bör penetrera så noggrant, eftersom vi med stor säkerhet vet att det inte är så vanligt att nysvenskar åker skidor. Det som jag kommer att inrikta mig på är snarare att utifrån en konstruerad teori försöka förstå och förklara detta samband, vilket sedan kan utgöra ett underlag för åtgärder. Detta är anledningen till min utformning av dispositionen.

Först kommer en allmän beskrivning av de människor som idrottar och motionerar att ges utifrån några studier genomförda av Riksidrottsförbundet. Skälet till detta är att ge en allmän översikt i vilken social kontext nysvenskarnas skidåkning äger rum. Det är denna kartbild över den svenska befolknings idrottande och motionerande som invandrare får förhålla sig till och orientera sig i när det gäller sitt eget idrottande och motionerande. Jag kommer därför efter denna redovisning att ta upp några studier som också Riksidrottsförbundet utfört av invandrades idrottande för att försöka se några samband mellan nysvenskar och idrottande.

I efterföljande kapitel kommer jag att presentera en teoretisk referensram som jag kommer att utgå ifrån i min analys av främst relationen mellan nysvenskar och skidåkning. Den teoretiska modellen används för att förklara sambandet mellan nysvenskar och skidåkning och vad som kan förändras. Den teoretiska modellen kommer sedan att vara grunden för de olika orsaksfaktorer som senare kommer att behandlas, först de psykologiskt socialt konstruerade universella behovens betydelse för skidåkning, framförallt slalom. Sedan följer ett avsnitt där de förkroppsligade kulturella ingrediensernas betydelse för skidåkning behandlas, därefter följer ett avsnitt där de medvetna valen av skidåkning som en livsstil behandlas.

Därefter kommer ett sammanfattande avsnitt som följs av en avslutande del om det vetenskapligt möjliga i att uttala sig om framtiden.

Den dominerande tonen i uppsatsen är att vi lever i en komplex verklighet. Detta medför också när det gäller att förstå och förklara sociala fenomen som exempelvis nysvenskarnas skidåkning, att det också blir en komplex verksamhet. Detta karakteriserar denna uppsats. För att fånga denna komplexitet betraktar jag liksom den tyske sociologen Ulrich Beck oss forskare som målare, som skapar målningar som på något sätt gestaltat verkligheten (Beck 2005). Uppsatsen kan således ses som en målning, där den samtidiga helheten är det väsentliga, inte de enskilda delarna var för sig lagda efter varandra i någon slags tidsordning. Det är snarare reflektionens tidsordning som bestämmer uppsatsens ordning.

3. Beskrivning av idrotts- och motionsutövandet med särskilt fokus på skidåkning

Inledningsvis nämnde jag att jag inte funnit några studier som specifikt inriktat sig på att empiriskt studera sambandet mellan nysvenskar och skidåkning. Det finns däremot en del relativt nya data, framförallt från Riksidrottsförbundets undersökning (2005), som beskriver det idrottsliga och motionsmässiga fältet i vilket svenskars och nysvenskars skidåkning äger rum. Studien gjordes under 2004. Jag skall i denna del beskriva detta med hjälp av en del empiriska data från de rapporter och undersökningar som publicerats av Riksidrottsförbundet. Syftet är som jag tidigare nämnt att visa en slags kartbild över idrottandet och motionerandet i Sverige.³

Det som jag först kommer att inrikta mig på är att undersöka hur stor del av den svenska befolkningen som idrottar respektive motionerar, samt vilka sociala kategorier som är aktivast när det gäller de verksamheter som betecknas som idrott respektive motion.

3.1. Idrottande

Först skall *idrottsutövandet* behandlas. Med utövande avses i Riksförbundets studier att träna och tävla i någon idrott. Det första som uppenbarar sig när man studerar resultaten är att det *inte skett någon förändring* när det gäller andelen personer som idrottar från 1998 till 2004. Det var 23 % 1998 och är fortfarande 23 % 2004. *Större andel bland männen än bland kvinnorna*, 28 % mot 17 %, men oföränderligheten finns när det gäller båda könen.

Det är framförallt i *yngre åldrar* man idrottar, *särskilt vad det gäller kvinnor*. Kvinnornas andel minskar mer dramatisk än männens ju äldre de blir. Andelarna i åldersgrupperna 7 – 14 år, 15 – 19 år, samt 20 – 29 år är 67 %, 36 % resp. 12 % för kvinnor. Motsvarande andelar för männen är 72 %, 54 % respektive 32 %.

Det är framförallt män och kvinnor som tillhör familjer med *hög a bushållsinkomster* som tränar och tävlar i någon idrott. Detta gäller i båda könskategorierna.

När det gäller sambandet mellan *utbildning och idrottsaktivitet* skiljer sig dock könen åt. I *kvinnornas* fall är det *ett relativt klart samband*; ju högre utbildning,

³ För att underlätta det inte alltid lätta läsandet av alla siffror, om man inte är särskilt intresserad, har jag kursiverat sådant som jag finner väsentligt för att kunna urskilja det mönster siffrorna ger.

desto större andel aktiva. I *den manliga* kategorin finns den *största andelen bland personer med gymnasial utbildning*, 24 %, medan de två andra utbildningskategorierna, förgymnasial och eftergymnasial utbildning, har lika stora andelar, 20 %.

Ifråga om *ortsstorlek* finns ett mönster, nämligen att de *lägsta andelarna* när det gäller båda könen finns *i orter med mer än 100000 invånare*, 22 % för männen samt 9 % för kvinnorna, vilket innebär att utövandet av någon idrott är lägre i de större städerna.

3.2. Motionerande

Till skillnad från andelen personer som sysselsätter sig med idrottsliga aktiviteter, är det uppenbart att *de som utövar motion* i större utsträckning har *ökat för båda könen* från 37 % till 48 %, från 37 % till 44 % för män samt från 37 % till 52 % för kvinnor från 1998 till 2004. Med motionsutövande avses någon form av motion mer än 2 gånger per vecka och som överstiger 20 minuter per tillfälle. Detta innebär att till skillnad från idrottandet är det *kvinnorna som motionerar mest* och att *ökningen är mer uppenbar bland kvinnorna*. Från att båda könen startade från samma andelnivå 1998 har det skett en större förändring för kvinnorna.

Det är framförallt i *glesbygdslänen* Västernorrland, Dalarna, Västerbotten, Jämtland och Värmland som omkring *halva befolkningen motionerar* mer än 2 gånger per vecka. I övriga län är andelen motionerande lägre.

Andelen som *inte motionerar finns i större utsträckning bland de yngre, 30-39 år, framförallt när det gäller män*. Bland *männen* sjunker andelen till ålderskategorin 30-39 år, som har den lägsta andelen 28 %, för att sedan stiga till ålderskategorin 60 – 70 år, där andelen är 46 %. Bland *kvinnorna* kan man se *ett likartat mönster*, där ålderskategorin 30 – 39 år har den lägsta andelen som motionerar mer än 2 gånger per vecka, 38 %. Det är dock som framgår en större andel än männens. Från ålderskategorin 20 – 29 år och uppåt är kvinnorna aktivare motionärer.

När det gäller eventuella samband mellan hushållsinkomst och motionerande, är det uppenbart att ju *högre inkomst, desto högre andel motionerande*, från 46 % bland dem som har de lägsta inkomsterna till 55 % för dem som har de högsta inkomsterna. Detta är ett relativt klart samband när det gäller männen, medan sambandet inte är lika entydigt bland kvinnorna, även om de två högsta inkomstklasserna, 500000 – 599000 kr och 600000 kr och uppåt, har de högsta

andelarna, 61 % för den först nämnda inkomstkategorin respektive 58 % den allra högsta inkomstkategorin.

När det gäller utbildning finner vi att de *högutbildade som grupp med eftergymnasial utbildning* totalt har *högre andel som aktiva motionärer*. Detta resultat beror i hög utsträckning på de *högutbildade kvinnornas stora andel* som motionerar, 57 %. När det gäller *män har vi ett motsatt förhållande*, nämligen att det är *de lågutbildade, på förgymnasial nivå, som har den största andelen*, 41 %. Det bör påpekas att det är *små skillnader* med de övriga utbildningskategorierna, gymnasial och eftergymnasial, 37 % mot 38 %.

När det gäller samband mellan *ortsstorlek* och motionerande finns det *inget enbetydligt mönster*, mer än att ortsstorlekarna 5001 – 25000 och 25000 – 100000 invånare har något högre andel än de andra kategorierna ortsstorlek 0 – 5000 och mer än 100000 invånare, 45 % och 44 % mot 42 % och 40 %. Detta är framförallt ett mönster som liknar kvinnornas, medan den högsta andelen 43 % bland männen finns i ortsstorlekarna 5001 – 25000 invånare och mer än 100000 invånare.

Om vi däremot närmare granskar *de som aldrig motionerar* finner vi att det är 9 % och andelen är större bland män, 12 %, än bland kvinnorna, 7 %. Andelen ökar ju äldre männen blir, medan det för kvinnorna ökar till 30-39 år, sedan sker minskning fram till 60-70 år, då andelen ökar på nytt, dock ligger den under männens, 9 % mot 16 %. Det finns således *ett tydligt könsrollsmönster* när det gäller motionerandet, vilket också bekräftas när det gäller inkomst- och utbildningsskillnader.

Skillnaden mellan män och kvinnor kvarstår när det gäller sambandet mellan *bushållsinkomst och motionerande*. Bland *männen* är det *inte så entydigt* att lägre hushållsinkomster betyder att andelen som icke motionerar ökar. Det är en mer heterogen bild, exempelvis har kategorin män med den högsta hushållsinkomsten, 600000 kr och högre den lägsta andelen, 5 %, som aldrig motionerar. Bland *kvinnorna* finns det *en mer homogen bild* som består i att den kategorin med *den lägste bushållsinkomsten* 0 – 120000 kr har *den högsta andelen icke motionärer*, 13 %, medan *de två högsta inkomstgrupperna*, 500000 – 599000 kr och 600000 kr och uppåt *har de lägsta andelarna*, 2 % respektive 4 %. I de mellanliggande inkomstkategorierna är andelarna ungefär lika stora med en svag tendens till minskning, från 8 % till 6 %.

Däremot finns ett klart samband mellan *utbildningsnivå* och andelen som *aldrig motionerar*, från 14 % bland de lägre utbildade till 5 % bland de högre utbildade. Kvinnorna har lägre andel på alla utbildningsnivåerna.

Det finns också en könsskillnad när det gäller *ortsstorlek*, nämligen att *män som bor på orter med få innevånare, 0 – 5000 innevånare har den högsta andelen, 16 %, som aldrig motionerar*. Bland kvinnorna är det den ortsstorlek där andelen är lägst, 5 %. *Bland kvinnorna är andelarna i de övriga ortsstorlekarna i stort sett lika stora*, medan det för män finns ett samband som innebär att den lägsta andelen finns i ortsstorleken 5001 – 25000 innevånare, 9 %. I ortsstorleken 25000 – 100000 innevånare 10 %, medan det i den största, över 100000 invånare, är andelen 13 %.

3.3. Orsaker?

Om vi återgår till dem som idrottar/motionerar finner vi i svaren att det är främst två skäl som nämns till att människor idrottar/motionerar, det ena är att "det är roligt", det andra är "för att hålla sig i form". Det förstnämnda är det vanligaste svaret bland de yngre, i ålderskategorierna 7-14 år samt 15-19 år, medan det andra dominerar i andra åldersgrupper. Det intressanta är att dessa nämnda orsaker indikerar att det är främst individuella orsaker som anges, inte samvaro med andra. Detta resultat är något som jag återkommer till när det gäller förhållandet mellan invandring och skidåkning.

3.4. En kort sammanfattning

Den karta som framträder i de relativt många siffror som presenteras är dock relativt klar. När det gäller idrottande, är det intressant att konstatera att det inte skett någon ökning under senare tid till skillnad mot motionerande, där vi kan se en uppenbar ökning framförallt bland högtbildade kvinnor.

Vad som också framträder i dessa data från Riksidrottsförbundets studier om svenska befolkningens idrottande och motionerande är relativt klara samband mellan olika bakgrundsfaktorer och dessa aktiviteter, exempelvis klasstillhörighet, genustillhörighet, generationstillhörighet och boendeplats. Bakgrunder som jag senare i detta arbete kommer att benämna för livsformer.

Det mönster som framträder när gäller idrottande är att det är i unga år man idrottar, pojkar mer än flickor, fler ifrån familjer med höga hushållsinkomster, fler med högre utbildning, samt fler från orter med mer mindre än 100000 invånare.

Det mönster som framträder när det gäller motion är något annorlunda. Om jag grovt generaliserar är det framförallt högre utbildade medelålders kvinnor från större orter. Detta indikerar en skillnad mellan den idrottande och den motionerande delen av befolkningen.

Det mest uppenbara är således det ökade motionerandet under senare tid vars huvudsakliga syften är "att det är roligt" och "för att hålla sig i form". Den stora ökningen när det gäller motionerande kommer senare att förklaras med hjälp av begreppet livsstil. I detta fall den hälsolivsstil som har blivit alltmer populär under senare tid. En livsstil som jag kommer ge mer data om i nästa avsnitt där idrottandet och motionerandet ses som sociala markörer av olika livsstilar.

3.5. "Idrott som social markör"

För att ytterligare analysera de i Riksidrottsförbundets undersökning konstaterade sambanden kommer jag att ta hjälp av professor Lars-Magnus Engströms analys av likartade samband i boken "Idrott som social markör" (1999) utifrån fem empiriska studier, som han genomfört, den senaste 1994/95. Det dominerande temat i Engströms bok är hur idrott och motionerande alltmer blir ingredienser i en hälsolivsstil som är relaterade till livsformerna klass, kön och generation.

Det som framträder i Engströms senaste studie är att *de idrottsutövande och motionsutövande är två till stora delar olika typer av människor*. Engström skriver exempelvis att "idrottslig aktivitetsnivå hade lågt samband med motionsutövning i medelåldern" (a.a.:69). Det är också uppenbart att *den senare gruppen* ökar i omfattning, *framförallt bland kvinnor*, på samma sätt som i Riksidrottsförbundets studie. Eftersom fokus i denna uppsats framförallt är motionerandet kommer jag att behandla några av de samband som Engström urskiljer i sina data.

Med *motionerande personer* avser Engström *de som "medvetet ägnar sig åt motion, dvs. åt en viss kulturform, eller åtminstone påstår att de gör det."* (a.a.:59) För att betecknas som motionsutövare i Engströms studier måste man ha genomfört en frivilligt vald fysisk aktivitet minst en gång per vecka på en ansträngningsnivå motsvarande minst en snabb promenadtakt. Det är således inte fråga om fysisk aktivitet i allmänhet, exempelvis att gå eller cykla till arbetet. Engström hävdar att ungefär 40 % av båda könen är regelbundet aktiva motionsutövare enligt denna definition.

Det mönster som framträder i de data jag fått fram från Riksidrottsförbundets studier framträder också i Engströms studier. Jag kommer dock i detta avsnitt att dels försöka nalkas skidåkningens plats i motionerande, samt dels referera något av det Engström skriver om hälsolivsstilen. Faktorer som jag senare återkommer till i de mer utpräglade teoretiska delarna där jag kommer att relatera dem till varandra. Först skall dock skillnader mellan könen behandlas.

I Engströms undersökning är *de tre vanligaste motionsformerna för kvinnor*, där således motion är liktydigt med regelbunden aktivitet på en ansträngningsnivå som ligger över en långsam promenad, följande; *gymnastik (24 %), promenad (16 %) och joggning (15 %)*. *Friluftaktiviteter*: där räknas bl.a. orientering, paddling, skid- och skridskoåkning i olika former och fjällvistelser kommer på *sjunde plats*. Om vi däremot inriktar oss på de tre motionsaktiviteter som kvinnorna *tyckte bäst om att utöva* är det *cykelturer (76 %), långpromenader (62 %) och skogsutflykter (59 %)*. *Längdåkning* kommer på *sjätte plats* i rangordning, 40 % tyckte om denna aktivitet. *Utförsåkning* kommer på *platsen efter*, 36 % tyckte om denna aktivitet. *Fjällvistelse* kom på *nionde plats*, 29 % tyckte om detta.

Männens tre vanligaste motionsformer är däremot: *joggning (24 %), friluftaktiviteter (9 %) och simning (8 %)*, där vi kan konstatera att friluftaktiviteter ligger på andra plats. Men det bör påpekas att männens intressen är mer utspridda, medan kvinnornas är mer koncentrerade till de tre översta. Om vi däremot inriktar oss på de *tre mest populära aktiviteterna att utöva bland männen* finner följande rangordning; *cykelturer (45 %), utförsåkning (43 %) och skogsutflykter (41 %)*. *Längdåkning* kommer på *fjärde plats*, 35 % tyckte om att ägna sig åt detta. Samma andel som bland kvinnorna, 23 %, uppgav att de tyckte om fjällvistelse, som kommer på nionde plats. Även om utförsåkning ligger på samma plats bör det uppmärksammas att männen rangordnar friluftsliv och längdskidåkning högre än kvinnorna.

Motiven för motion är fysisk träning, bättre hälsa, avkoppling och naturupplevelser. När det gäller motiven finns det inga större skillnader mellan könen. Även i Engströms undersökningar framträder främst *individualistiska motiv* på samma sätt som de angivna motiven i Riksidrottsförbundets studie. Individualismen är ju enligt många samhällsvetare ett framträdande drag i de högre samhällsklasserna (ex Wennerström 2003). Kan det därför finnas samband mellan olika klasser och motionerande i Engströms material som förklarar detta samband?

Engström konstaterar att det inte råder någon tvekan om *att motionsutövning är relaterad till social position*. Han skriver nämligen "att det är mycket vanligare att ägna sig åt motion bland de högre samhällsklasserna, antingen man indikerar denna position med hjälp av yrkesstatus, utbildningsnivå eller inkomst". (Engström 1999:86) Bland dessa variabler är det främst utbildningsnivån och yrkesstatus som väger tyngst, medan inkomstnivån inte är så betydelsefull som förklaringsvärde. Detta har betydelse för mig när jag senare skall diskutera begreppen livsform och livsstil i min presentation av den teoretiska referensramen.

Engström konstaterar i sin studie att det fanns *motivmässiga skillnader mellan olika utbildningsnivåer*. *Högutbildade* kvinnor och män ansåg det mer betydelsefullt än de lågutbildade "att bli starkare och få bättre kondition, hålla sig sunda och friska, se attraktiva ut och kunna påverka utseendet". (a.a.:95) *Lågutbildade* kvinnor och män ansåg att det var viktigare än de högutbildade att motion och idrott *ger självdisciplin, psykisk uthållighet, envishet och att man får lära sig att inte ge upp när det tar emot*.

Den variabel som således har *det största förklaringsvärdet är utbildningsnivå* i Engströms studie. Det existerar mycket klara skillnader mellan utbildningsnivå och motionsaktivitet. Detta är exempelvis *uppenbart när det gäller olika typer av fjällaktiviteter* som jag skall övergå till att redovisa.

3.6. Skidor och fjällaktiviteter – klassmässiga skillnader

Det är uppenbart att det finns skillnader mellan olika klasser när det gäller fjällvistelse och skidåkning, såväl när det gäller utförsåkning som längdskidåkning. Jag skall här ge en del kvantitativt empiriskt underlag för detta påstående från såväl Engströms studie som Riksidrottsförbundets studie.

Andelen *kvinnor med grundskola* som finns med i Engströms undersökning 94/95 som tycker om att "åka skidor längd" respektive "skidor utför" är 24 % respektive 23 %, motsvarande andelar bland de *kvinnor som har högskola* är 52 % respektive 48 %. När det gäller "fjällvandring" respektive "fjällvistelse, skidor" är motsvarande siffror för de med låg utbildning 10 % respektive 11 %. Motsvarande andelar bland de med högre utbildning är 23 % resp. 34 % (a.a.:91).

Bland *män* framkommer också *liknande utbildningsskillnader* när det gäller dessa motionsaktiviteter. 20 % respektive 33 % bland män med *grundskoleutbildning* som tycker om att åka "skidor, längd" respektive "skidor, utför". Bland män med *högskoleutbildning* är motsvarande andelar 46 %

respektive 50 %. När det gäller "fjällvandring" respektive "fjällvistelse, skidor" är procentsiffrorna för männen med *grundskola* 10 % respektive 13 %. Motsvarande siffror för de med *högskoleutbildning* är 21 % respektive 31 %.

Ytterligare en bekräftelse på att det existerar relativt klara klasskillnader kan vi också se när det gäller "fjällvistelse med skidåkning" i Engströms studier när det gäller s k klassresor uppåt eller nedåt i den sociala hierarkin. 44 % av de kvinnor som såväl vid 15-årsåldern som vid 41 års ålder tillhör socialgrupp 1 är intresserade av denna aktivitet. Motsvarande siffror för de som gjort en klassresa från socialgrupp 1 till socialgrupp 3, samt för de som gjort en klassresa uppåt i hierarkin från socialgrupp 3 till socialgrupp 1 och för dem som inte gjort någon klassresa utan tillhört socialgrupp 3 vid båda tillfällena är 19 %, 27 % och 12 %. Bland männen kan vi också konstatera samma skillnader. Motsvarande procentsiffror är 30 % för de som tillhört socialgrupp 1 hela tiden, 12 % för de som gjort en nedåtgående klassresa, 24 % för de som gjort en uppåtgående klassresa, samt 13 % för de som varit i socialgrupp 3 hela tiden.

Klasskillnader när det gäller båda könen observerades också i Engströms studier när *det gäller enbart "skidor, utför"*, men *inte med lika starkt samband*. Det är också intressant att konstatera att när det gäller favoritsporter i TV framträder inte dessa klassmässiga skillnader. När det gäller längdskidåkning redovisar Engström enbart resultaten när det gäller kvinnor, inte för män. Bland kvinnorna framträder samma klassmässiga mönster.

I Riksförbundets studie får kategorierna *skidåkning-längd eller skidåkning-nerför* följande placeringar bland de *tio främsta motionsidrotterna 2004*. Den *förstnämnda* finns med *kvinnornas lista som nionde* i rangordningen, däremot *inte på männens, även om det är fler män än kvinnor som åker skidor som motion*, 184000 (8 % av männen) mot 152000 (6 % av kvinnorna). Slår vi samman de båda könen resultat visar det att *längdskidåkning hamnar på tionde plats samt utförsåkning på trettonde plats*. Men båda motionsformerna har *ökat*, längdskidåkning från 1998 till 2004 med 5,7 %, medan *utförsåkning* har ökat med *nästan det tredubbla*, 14,5 %. Skidåkning, särskilt utförsåkning, blir således en allt populärare motionsaktivitet.

3.7. Sammanfattning

Jag har nu behandlat svenskarnas motionsutövande med särskilt fokus på skidåkning och funnit en del uppenbara strukturella mönster mellan olika livsformer och idrotts- och motionsaktiviteter i Riksidrottsförbundets och Engströms studier. Dessa mönster kommer senare att få vara en empirisk fond

när jag teoretiskt skall diskutera eventuella samband mellan nysvenskars livsformer och skidåkning. Kan vi relatera nysvenskarnas livsformer till svenskarnas och utifrån detta förklara det förmodade låga intresset för skidåkning bland de invandrargrupper jag intresserar mig för?

Det är uppenbart i den genomgångna statistiken att idrottandet inte ökar och att det utövas framförallt av ungdomar med föräldrar med relativt hög utbildning och höga inkomster, framförallt när det gäller flickor.

Det är också uppenbart att motionerandet ökar, främst bland högre utbildade kvinnor.

Dessa samband visar att det främst är människor i de högre klasserna som alltmer motionerar. Enligt Engström har motionerandet alltmer blivit en sociala markör för en hälsosam livsstil som framförallt tycks bli vanligt förekommande i den s k nya medelklassen som består av människor som betecknas som professionella inom den offentlig sektorn och det privata näringslivet.

Vi kan också i de olika undersökningarna se att skidåkning kopplat till fjällvistelser också är mer klassrelaterad än många andra idrotter och motionsformer. Det existerar också ett könsmässigt samband på så sätt att andelen män som åker skidor är högre än bland kvinnorna.

De köns- och klassmässiga mönster som här framträder återkommer jag senare till när det gäller nysvenskar, eftersom de självklart också är delar i dessa strukturella mönster.

Jag har ett flertal gånger nämnt att jag inte funnit något material om invandrare och skidåkning. Riksidrottsförbundet har däremot gjort några studier av invandrarungdomars motions- och idrottsutövande som jag här kommer att redogöra för. Detta för att jag vill försöka få fram några samband att hålla mig till i min kommande analys.

4. Några studier om invandrares idrottsutövande

Om vi övergår till att försöka beskriva invandrarnas sport- och motionsfält blir det som nämnts betydligt svårare eftersom det finns så få empiriska undersökningar, framförallt när det gäller motionerande. Jag skall redovisa några studier som ger en bild av det idrottsliga fältet även om den är något otydlig. Detta utifrån tre rapporter som Riksidrottsförbundet har gett ut. Den första bär namnet "Idrott och integration. En kunskapsöversikt" (2002), den andra "Idrott och integration. En statistisk undersökning från 2002" (2002), samt den tredje "Etnisk mångfald och integration – visar idrotten vägen?" (2003).

Den centrala frågeställningen i dessa tre rapporter är om idrotten fyller en integrerande funktion mellan invandrare och svenskar eller inte. I den första rapporten behandlas fyra studier som illustrerar forskningsläget vid den tidpunkt då den publicerades. Denna genomgång som genomförs visar att det finns mycket kvar att göra när det gäller studier av invandrare och idrott. I rapporten behandlas inledningsvis den centrala frågan om invandrargruppens heterogenitet. Rapportens författare Johan R. Norberg citerar pedagogen Per Nilsson som har skrivit "att växa upp i Norge eller Turkiet är två helt skilda saker, som i sin tur är något helt annat än att växa upp i Somalia eller Indien". (Idrott och integration. En kunskapsöversikt, 2002:8) Detta bör uppmärksammas när det gäller hela denna uppsats.⁴ Jag kommer dock att behandla denna heterogenitet i min uppbyggnad av den teoretiska ramen och med en del hämtat empiriskt material från olika andrahandskällor. Jag skall nu övergå till Johan R. Norbergs redovisning av de olika studierna. Tyvärr präglas alla av att invandrargrupperna i de olika studierna betraktas som homogena.

4.1. Jämförelse mellan invandrarungdomar och svenska ungdomar utifrån några studier

Den första studien som Norberg behandlar är pedagogen Rolf Carlsons "Etnicitet och social mångfald – belastning eller tillgång inom barn- och ungdomsidrotten" från 2001. Detta var en studie som genomfördes i sex kommuner i Södermanland samt i en kommun i Stockholms län i framförallt åldrarna elva till sexton år. 392 invandrarungdomar samt 342 svenska ungdomar deltog. De senare var en slags kontrollgrupp.

Jag kommer här att redovisa några resultat från studien.

⁴ Som ett kuriosum kan nämnas att Dagens Nyheter skriver den 30 november 2005 att 2004 var den typiska invandraren i Statistiska Centralbyråns statistik en 27-årig kvinna som flyttade från Norge till Sverige.

För det första är *invandrarungdomar relativt sett mindre aktiva inom föreningsidrotten* än de svenska ungdomarna. 30 % av invandrarflickorna var medlemmar i en idrottsförening mot 54 % bland de svenska flickorna. 59 % av invandrarpojken var medlemmar medan det bland de svenska pojkarna var 74 %.

Invandrarungdomarna är mindre fysiskt aktiva. 40 % av *invandrarflickorna* ansåg sig vara *näst intill fysiskt inaktiva* medan motsvarande andel bland de svenska flickorna är 18 %. Bland invandrarpojken var andelen fysiskt inaktiva 21 % mot 13 % bland de svenska pojkarna.

Invandrarungdomar, särskilt invandrarflickor, *debuterar senare* i föreningsidrotten än andra ungdomar.

Det finns ett *samband mellan invandrarbakgrund och val av idrott*. Ett tydligt exempel är att 46 % av *invandrarflickorna spelade basket* mot endast 14 % i den svenska kontrollgruppen. Den tydligaste skillnaden mellan *invandrarpojken* och de svenska pojkarna var *ishockey*, som *inte fanns med* bland pojkarnas tio mest populära idrotter. I den svenska kontrollgruppen var ishockey den populäraste sporten för 15 %.

Undersökningen visar *skillnader i levnadsförhållanden och ekonomiska villkor* mellan de två ungdomsgrupperna, vilket möjligen skulle kunna förklara en del av skillnaderna i olika aktiviteter. 70 % av invandrarungdomarna bodde exempelvis i hyreslägenheter, medan 63 % i kontrollgruppen levde i villor eller radhus. *Invandrarungdomarna* hade genomgående *mindre tillgång till idrottsutrustning* i hemmet, till exempel skidor och skridskor. Men dessa ekonomiska skillnader kan inte vara den enda förklaringen till de redovisade skillnaderna mellan invandrarungdomar och svenska ungdomar. Jag kommer senare att diskutera andra kompletterande sociala och kulturella faktorer. Det är som tidigare nämnts ett komplex av faktorer som utgör orsaker till skillnaderna.

Den andra studien som Norberg behandlar är pedagogen Per Nilssons "Fritid i skilda världar" från 1998, som är en studie av ungdomars fritidsvanor i fyra olikartade sociala miljöer: i en utpräglad skogsbygd, i en mellanstor stad, i Stockholms innerstad samt i Stockholms södra förorter. Även om studien inte var särskilt fokuserad på invandrarungdomar framkommer att i *sociala miljöer där det finns en stor andel invandrarungdomar finns det en mindre andel idrottande ungdomar*, vilket kan exemplifieras med invandrarflickornas låga idrottsengagemang.

Etnologen Jesper Fundbergs perspektiv på invandrare och idrott är den tredje delen i Norbergs redovisning. I denna framkommer inga resultat utan det som diskuteras och som jag stöder är att vi bör se *komplexiteten* när det gäller sambanden mellan etnicitet och idrottande, vilket jag redan markerat genom titeln på rapporten. Jag återkommer till detta senare.

Den sista studien som Norberg behandlar är sociologen Tomas Petersons longitudinella studie av 1000 *fotbollsspelande pojkar och flickor*. I denna ingår ett flertal invandrarungdomar. I studien framkommer att det bland dessa finns en överrepresentation av ungdomar med föräldrar som är *födda i Finland, det forna Jugoslavien och Turkiet*. Tre länder i vilka fotbollen är en betydelsefull aktivitet. Föräldrar till invandrarbarn är underrepresenterade som idrottsledare. *Invandrarpojarna har mycket starka karriärdrommar* och klara karriärvägar. Dubbelt så många invandrarspelare som svenska ungdomar sade sig vilja bli fotbollsproufs. Invandrarpojkar var vid 13 års ålder överrepresenterade i de elitföreningar som fanns med i undersökningen. Peterson nämner också att överhuvudtaget klarar sig invandrarungdomarna bra inom fotbollen. En förebild för invandrarpojarna är en av Sveriges mest framstående fotbollsspelare för tillfället, Zlatan Ibrahimovic .

Den andra rapporten är "Idrott och integration. En statistisk undersökning 2002" (2002), som redovisar statistiska data från *en enkätundersökning* som gjordes under våren 2002. Urvalet bestod av 3000 statistiskt utvalda ungdomar med invandrarbakgrund, vilka fick svara på frågor om idrotts- och motionsvanor. För att få jämförelsematerial innehöll enkäten i stort sett likartade frågor som en studie som gjordes 1998 för att undersöka ungdomars motionsvanor. I denna studie fick 4000 slumpmässigt utvalda ungdomar mellan 13 – 20 år från hela landet besvara frågor om sina idrotts- och motionsvanor.

I studien definieras en invandrare som en person som är född utomlands eller har någon förälder som är född utomlands; såväl första som andra generationens invandrare är således representerade. För att kunna göra interna jämförelser har deltagarna delats in i tre kategorier: ungdomar födda utomlands, ungdomar födda i Sverige men vars föräldrar är födda utomlands, samt ungdomar födda i Sverige med en förälder född utomlands.

Svarsfrekvensen i studien var 51 %, vilket enligt min mening innebär att det finns vissa tveksamheter till att dra för långt drivna slutsatser av resultaten från studien. Statistiska centralbyrån anser dock att svarsfrekvensen är ganska normal för denna typ av studier.

I jämförelse med resultaten från 1998 visar studien att *invandrarpojckarna är lika aktiva* som pojckarna i 1998 års studie när det gäller jakande svar på frågan "Tränar och/eller tävlar du i en idrottsförening?", medan *invandrarflickorna är mer passiva* än flickorna i 1998 års studie. Det är förväntade resultat, även om andelen invandrarflickor som är aktiva är större än förväntat.

Att *ungdomarnas ursprung har stor betydelse* framgår av följande resultat. Procentsiffrorna för jakande svar på ovanstående fråga är 27 % för flickor födda utanför Europa, 37 % för flickor födda i Europa och 50 % för flickor som är födda i Sverige. När det gäller pojckarna framträder dock ett annat mönster, nämligen att bland pojkar födda utanför Europa är 59 % aktiva, 66 % av pojckarna födda i Europa, samt 55 % av dem som är födda i Sverige.

Vilka idrotter är mest populära? I invandrarstudien framträder *följande rangordning: fotboll, innebandy, basket, tennis och ridsport*. Motsvarande ordning i 1998 års studie är fotboll, innebandy, ridsport, golf och ishockey. Bland invandrarungdomar finns basket och tennis som inte finns i den andra studien, medan i denna finns golf och ishockey, som inte finns med i den förra.

Om vi koncentrerar oss på skillnaden mellan invandrarflickor och invandrarpojkar finner vi *följande rangordning bland flickorna: fotboll, ridsport, basket, tennis och innebandy*. *Motsvarande rangordning bland pojckarna är fotboll, innebandy, tennis och basket*.

I studien har man som nämnts ovan brutit ned materialet i tre invandrargrupper: en utländsk förälder, två utländska föräldrar samt född utomlands. Jag kommer inte att redovisa fördelningarna och diskutera de olika idrotterna mer än att koncentrera mig på dem som verkar vara intressanta att närmre behandla, nämligen fotboll och basket.

Att *fotboll är den idrott som lockar flest invandrarungdomar* är inte förvånande eftersom det är den populäraste sporten även bland svenska ungdomar. Det intressanta är att *det är en mer utpräglad pojkidrott bland invandrarungdomar* än i ungdomsgruppen som helhet. Det är en större andel av invandrarpojckarna än av pojkar i allmänhet som spelar fotboll. Det bör också uppmärksammas att i ovanstående kategorier är det de pojkar som är födda utomlands som är mest aktiva.

Om fotboll i stor utsträckning är populär bland invandrarpojkar är *basket en idrott som många invandrarflickor är aktiva i*. Idrotten är *den tredje* i ovanstående rangordning. Det är en idrott som är betydligt vanligare bland

invandrarungdomar än bland ungdomar i allmänhet. Det är en idrott där flickorna är mer aktiva än pojkarna. Det intressanta är också att det är flickor som är födda utomlands som verkar mest aktiva.

I studien har man också frågat om motionsvanor. Det finns inga större skillnader mellan denna studie och studien 1998. Däremot finns det könsmissiga skillnader som man sammanfattar på följande sätt. "*Flickorna promenerar, det gör inte pojkarna. Pojkarna spelar fotboll, det gör inte flickorna.*" (a.a.:8)

I den tredje av de ovan nämnda studierna har etnologen Jesper Fundberg genomfört en kvalitativ studie "Etnisk mångfald och integration – visar idrotten vägen?" (2003), där "syftet är att problematisera relationer mellan idrott, etnisk mångfald och integration". (a.a.:8) Jag kommer inte här att behandla den övergripande frågan utan främst redovisa Fundbergs studie om varför fler invandrapojkar än svenska pojkar spelar fotboll, samt varför fler invandrarflickor än svenska flickor spelar basket.

Det är två orsaker till att jag redovisar Fundbergs studie. Den första är att den kan vara en övergång till nästa avsnitt där jag kommer att presentera en teoretisk referensram, som senare skall fungera som en utgångspunkt för att förstå den komplexa bild som framträder i den genomförda genomgången av olika studier, framförallt i Fundbergs studie. Den andra anledningen är att jag också söker goda exempel som man kan lära sig av för att öka integrationen av invandrarungdomar i det svenska samhället.

Fundbergs rapport grundar sig på intervjuer med 17 ungdomar och fyra ledare inom fotboll och basket, två studentrapporter, samt observationer och intervjuer som Fundberg gjort i tidigare forskning. De 17 som intervjuats har själva emigrerat till Sverige från Kongo, Bosnien, Turkiet, Irak, Chile, Filippinerna och Grekland. Åldern varierar mellan 15 och 17 år. Av de intervjuade är 7 flickor och 10 pojkar.

"*Fotboll – en alternativ karriärväg?*" är rubriken på den del av rapporten som behandlar många *invandrapojkars stora intresse* för fotboll. Det är en rubrik som verkligen fångar det som är det starka motivet för att så hårt gå in för fotbollen som sport. Det är ett sätt att göra karriär. Sport liksom musik har alltid varit alternativa sätt vid sidan av den etablerade karriärvägen genom skolutbildning, framförallt för ungdomar som kommer från de i den samhälleliga hierarkin lägre placerade klasser och etniska grupper.

Att det verkligen är en karriärväg för invandrarpojkar framgår av att drygt 80 % av de pojkar som i en studie gick vidare till elitläger och landslagsläger hade invandrarbakgrund.

Några faktorer som är betydelsefulla för att starta och lyckas i strävan efter att bli framgångsrik skall jag nämna.

För det första att *papporna är viktiga personer*, som har introducerat pojkarna i att spela fotboll och därefter stöder dem i deras karriär. Många gånger är "papporna tränare för laget, i andra fall är han med och tittar, skjutsar och intresserar sig för sonens spel". (a.a.:10) Flera av papporna har själva spelat fotboll eller sysselsatt sig med annan idrott. Utifrån kan många uppleva att det är en stark press som papporna ställer på sina söner. De intervjuade ger dock en positiv bild av pappornas krav. Många upplever det som ett villkor för att de som invandrare skall lyckas göra karriär.

"*Basket – en livsstil som ger mer?*" är rubriken för motsvarande avsnitt om invandrarflickornas stora intresse för basket. Det är också en rubrik som fångar det främsta motivet för flickorna att spela basket. Det är frågan om *en livsstil*. Det är en sport som får lite massmedial uppmärksamhet i jämförelse med fotboll. Det är däremot en stor sport i USA och flera av de intervjuade flickorna drömmer om att få spela collegebasket i USA. Jag skall också här lyfta några viktiga faktorer bakom flickornas val.

Den första är densamma som för pojkarnas val av fotboll, nämligen att föräldrarna och även syskonen stöder valet av idrott. En annan viktig faktor som rubriken pekar på är att flickorna upplever det som en del i en livsstil. "*Personerna är likadana, lyssnar på hip-hop, men är lika. Man ser om det är en basketspelare på stan. Sättet också....folk som spelar basket är likadana. Klädstil*". (a.a.:14) Det är fråga om en speciell musik, speciella kläder och speciella attityder som spelar stor roll för flickornas identiteter. Det är en livsstil som i många fall fanns i de länder de kommer från och som finns USA, dit man i många fall önskar komma och få spela collegebasket. Det bör också nämnas att i USA är basket också en idrott där andelen svarta utövare är relativ stor (Coakley 2003:302).

4.2. Sammanfattning

Det som framkommer i dessa studier om invandrarungdomar och som har betydelse för den kommande analysen är för det första att det finns skillnader mellan olika invandrargrupper. För det andra är invandrarpojkar lika aktiva som

svenska pojkar, medan invandrarflickorna är mer passiva än svenska flickor. För det tredje är fotboll den vanligaste idrotten, framförallt bland pojkar. För det fjärde motionerar inte invandrapojkarna, medan flickorna gör det. Slutligen, och kanske det mest intressanta resultatet, är att pojkarna är relativt mer aktiva när det gäller fotboll än svenska pojkar och flickorna när det gäller basket i jämförelse med svenska flickor. För pojkarnas del är det fråga om en alternativ karriärväg vid sidan av de etablerade, där de stöds av sina pappor, medan flickorna väljer basket på grund av det är fråga om en internationell (amerikansk?) livsstil, som de har valt för att få en identitet gentemot andra.

Kan slalom och annan skidåkning bli alternativa karriärvägar för invandrapojkar eller en vald livsstil för invandrarflickor?

För att besvara denna typ av frågor går jag över till att försöka teoretiskt reflektera över vad som är orsaker till att människor väljer att åka eller inte åka skidor. Den första delen i kommande teoretiska avsnitt inriktar sig på att försöka analysera om teorier om universella behov kan besvara frågan om varför skidåkningen, främst slalomåkning, kan tillfredsställa sådana behov. Andra delen besvarar snarare frågan om förkroppsligade kulturella aspekter, som utgör faktorer som innebär att intresset för skidåkning inte finns eller är lågt. Den avslutande delen handlar främst om slalomåkning som en livsstil i det nutida konsumtionssamhället, där skapande av upplevelser är en viktig vara.

5. En teoretisk referensram som utgångspunkt för den vetenskapliga analysen

Den vetenskapliga forskningsprocessen är en ständig vandring mellan en teori eller en mindre ambitiös teoretisk referensram som i detta fall och empiriska fakta som forskaren själv har samlat in eller skall samla in eller som i detta fall utnyttja sådana fakta som hämtats från andra. Den teoretiska referensram som här kommer att användas har varit under konstruktion under en längre tid och den utgår i stor utsträckning från modern sociologi (se ex Karlsson 2003). Denna rapport är ytterligare ett steg i konstruktionen av en teoretisk ram för att förstå och tolka sociala fenomen inom fritidslivet, särskilt fenomen som hör till turismen. Det som framförallt är det nya i denna uppsats är att med utgångspunkt från den teoretiska ramen försöka fånga det mångkulturella samhällets fritidsliv med särskilt fokus på skidåkning.

All vetenskaplig forskning utgår från mentala konstruktioner om vad det är för verklighet som skall undersökas (Hacking 2000). Det är dock inte alla forskare som redovisar dessa. Det tas för givet att det inte är något problem för dem som tar del av forskningen. Jag delar inte denna ståndpunkt eftersom varje steg i forskningsprocessen är fråga om ett reflektivt arbete, där det finns flera alternativ att förhålla sig till. Varför forskaren valt som han har gjort, bör de som tar del av forskningen vara medvetna om för att kunna bedöma resultatet av processen. Av denna anledning kommer jag här att redovisa delar av mitt arbete att formulera mina utgångspunkter.

Utgångspunkten för den teoretiska referensramen i denna uppsats är en konstruerad ontologisk människosyn där jag menar att det är fruktbart att se människan bestående av tre analytiska delar: den omedvetna, den förmedvetna och den medvetna. Inom den första konstrueras olika universellt existerande mänskliga behov, inom den andra konstrueras olika livsformer utifrån exempelvis genus, klass, generation och etnisk tillhörighet, samt inom den tredje konstrueras olika livsstilar utifrån exempelvis medvetet valda konsumtionshandlingar inom olika konsumtionssfärer (Hacking 2000).

Jag kommer att diskutera skidåkning utifrån dessa olika personlighetsnivåer som ett led i mina försök att komma åt den sociala verklighetens komplexitet. För att ytterligare klargöra de olika individuella nivåerna kommer jag inledningsvis till varje kommande avsnitt att diskutera denna nivåindelning. Av denna anledning kommer jag inte i detta avsnitt att mer utveckla min syn på individen; däremot något mer synen på det nutida samhället, eftersom den inte återkommer i så hög grad.

Den andra utgångspunkten utöver den individuella är således den samhällliga där jag enbart i denna uppsats kommer att karakterisera det nuvarande samhället som ett konsumtionssamhälle, där upplevelser i allt högre grad har blivit en vara. Varför jag här betecknar det nuvarande samhället på det sättet beror på att det kan vara fruktbart för att komma åt mitt grundläggande uppdrag att försöka förstå och analysera sambandet mellan nysvenskar och skidåkning som en fråga om upplevelser.

Att sambandet mellan skidåkning och upplevelse är ett viktigt samband för initiativtagaren till denna studie, företaget SkiStar, framgår bland annat av den slogan som finns på de anställdas visitkort, där företaget presenteras på följande sätt: "SkiStar ska skapa minnesvärda vinterupplevelser som den ledande operatören av europeiska alpindestinationer". Denna slogan utgör en perfekt illustration på vad de amerikanska ekonomerna Joseph Pine och James H. Gilmore avser med ett företag som vill placera sig inom upplevelseekonomin (Pine & Gilmore 1999). Dessa företag "varugör" enligt min mening människors upplevelser, d v s upplevelser "paketeras" som produkter och säljs som varor.

Jag skall här kort sammanfatta Pine och Gilmores diskussion om denna typ av ekonomi som de menar i tid uppstår efter jordbruks-, industri- och tjänsteekonomierna. Det bör dock uppmärksammas att de olika ekonomierna är samtida, men att upplevelseekonomin utgör en allt större andel av den ekonomiska sfären. I exempelvis en förstudie som den s.k. KK-stiftelsen genomfört har författarna till denna försökt att konstruera en svensk definition på upplevelseindustrin "som ett samlingsbegrepp för människor och företag med ett kreativt förhållningssätt som har till huvuduppgift att skapa och/eller leverera uppgifter upplevelser i någon form" (<http://www.kks.se/templates/StandardPage.aspx?id=876>. 20050105. samt Almquist m.fl. 1999). KK-stiftelsen nämner dessa delområden som delar i upplevelseindustrin: arkitektur, design, film/foto, litteratur, konst, marknadskommunikation, media, mode, musik, måltid, scenkonst, turism/besöksnäring, samt upplevelsebaserat lärande. Jag saknar idrott och motion i denna definition, åtminstone sportevenemang av olika slag. Det tycks först när de är grund för turism som de har betydelse, vilket jag betraktar som ett förbiseende.

Pine och Gilmores konkreta utgångspunkt är i hög grad det som Walt Disney skapade och som efter hans död blivit "The Walt Disney Company" (Pine & Gilmore 1999:2-3) vars uppgift är "'imagineering' new offerings to apply its experiential expertise". (a.a.:3) Den grundläggande ingrediensen i

upplevelseekonomi är enligt Pine och Gilmore att företagen målmedvetet använder service som scen och varor som "rekvisita" för att engagera individerna så att upplevelserna blir minnesvärda. De kunder som köper upplevelser kallas för gäster på grund av att de bör få denna upplevelse under så lång tid som möjligt. Företagen fungerar som ett slags experter på upplevelser för att kunderna skall få rika inre upplevelser av olika slag, såväl emotionella, som fysiska, intellektuella och till och med andliga. Det bör dock uppmärksammas att Pine och Gilmore (a.a.:12) hävdar att olika individer får olika upplevelser, vilket är sant, men jag som sociolog hävdar dock att det finns likheter mellan olika människors upplevelser beroende på en mängd olika psykologiska och sociala faktorer, vilket jag senare kommer att behandla.

Upplevelsen i sig kan inte tankemässigt fångas, vilket innebär att det är en omöjlig vetenskaplig uppgift. För att något komma åt de nutida upplevelserna vänder jag mig till konsten som enligt min ståndpunkt i många fall försöker gestalta nuet. Men det är svårt som framgår av vad författaren Bodil Malmsten skriver nämligen, att det är lika svårt att sätta ord på en upplevelse som att fånga en ödla. Det är bara svansen som man får tag i och har kvar (Malmsten 2003).

Om det framförallt är konstens och litteraturens uppgift att gestalta upplevelsen, vad kan vi som reflekterande forskare komma åt? Jo, det som finns före och efter upplevelsen eller upplevelserna. Det som är före betecknar jag som "blicken", därefter kommer själva upplevelsen, och det som kommer efter, betecknar jag som "berättelsen".

Med "blick" avser jag i denna uppsats hur vi varseblir världen med utgångspunkt från såväl mänskliga behov och motivationer, som kulturella raster och medvetet valda livsstilsfaktorer. Det är dessa faktorers betydelse för upplevelsen av skidåkningen som står i fokus för min analys av förhållandet mellan nysvenskar och skidåkning. Finns det skillnader mellan svenskar och nysvenskars "blickar"?

Det som kommer efter upplevelsen betecknar jag som "berättelsen" om denna. Det finns en dansk s.k. framtidsanalytiker, Rolf Jensen, som hävdar att myter och berättelser får en allt starkare genomslagskraft på marknaden (Jensen 1999). Detta kan vara möjligt, vilket också är vad en del s.k. postmodernister hävdar. Men myter och berättelser, liksom för övrigt bilder, är en del av den mänskliga historien och inte något nytt. Av denna anledning ställer jag mig tveksam till hans tes att detta är femte steget i samhällenas utveckling, från jägar- och samlarsamhället (då verkligen myterna och berättandet tycks ha haft stor

betydelse), jordbrukssamhället, industrisamhället, informationsamhället och således till drömsamhället. Jag är mycket tveksam till denna typ av evolutionär historiesyn. Drömmar, myter och berättelser har alltid funnits och kommer att finnas. Det som dock är intressant är de former och det innehåll de får, exempelvis från det muntliga till det bildmässiga. Det intressanta idag som Jensen tycks peka på är att myter och berättelser varugörs i allt större utsträckning, d.v.s. de utgör en relativ stor del av den nutida kommersiella arenan, exempelvis på den massmediala.⁵

Fokus kommer dock inte i denna uppsats att ligga på att analysera berättandet efter upplevelserna utan vetenskapligt komma åt faktorer som existerar före upplevelserna och som påverkar upplevelsernas innehåll. "Blickar" som dock har påverkats av tidigare berättelser. Det centrala är att fånga den mångfald av faktorer i det mångkulturella samhället som har betydelse för olikartade upplevelser. Det finns inom detta samhälle ett flertal kvalitativt skilda "blickar" som jag skall försöka fånga. Framförallt de som föregår skidåkningens upplevelse med särskilt fokus på nysvenskarnas "blickar".

Utöver att det nutida samhället är ett konsumtionssamhälle, där upplevelse alltmer varugörs blir också de västerländska samhällena alltmer mångkulturella i en globaliserad värld. Enligt Statistiska Centralbyråns statistik utgörs den svenska befolkningen till ungefär 20 % av personer som antingen är födda utomlands eller födda i Sverige med minst en förälder född utomlands. Det är klart att denna kategori människor utgör en för näringslivet intressant kategori existerande eller presumtiv konsumenter. Det kommersiella syftet med denna uppsats är som jag inledningsvis nämnt att försöka komma åt deras benägenhet att kosta på sig skidåkning och skidresor.

För att analytiskt greppa detta kommer jag i nästa avsnitt att presentera en teoretisk syn på människan som jag kommer att använda för att ringa in några faktorer som har betydelse för människors, framförallt nysvenskars, benägenhet att kosta på sig sådana resor, där skidåkningens speciella upplevelser utgör en turistisk attraktionskraft.

⁵ Jag kommer att i stor utsträckning att använda mig av sådana berättelser om skidåkning, inte bara av muntliga berättelser utan även tidningsartiklar och några litterära berättelser.

6. Universella behov och motivationer

6.1. Inledning

Min teoretiska utgångspunkt för att behandla den individuella behovs- och motivationsmässiga nivån är framförallt psykologins grundläggande människosyn att det finns vissa universella behov, även om de är socialt konstruerade på det sätt den kanadensiska filosofen Ian Hacking avser (Hacking 2004). Enligt honom kan de nämligen betraktas utifrån den historiska och nutida sociala situationen som oundvikliga, d v s i den situation som vi nu nödvändigtvis befinner oss i. Dessa behov och motivationer är med andra ord svåra att bortse från när vi vetenskapligt försöker förstå och förklara människors handlande i vår tid.

Några av de behov som har haft stor betydelse för min teoretiska referensram, utöver de ofta nämnda basala behoven av mat, dryck och sex, är psykologen Mihály Csikszentmihályis teori om det som han menar universella behovet att uppleva "flow" (1992). En annan viktig utgångspunkt för mig är sociologen Derek Layders teori om sociala domäner, framförallt hans senare böcker som behandlar individers behov av kontroll över sig själv, andra och sin situation (2004 a och b).

Detta är enligt min mening fruktbara teoretiska utgångspunkter för att kunna analysera hur skidåkning och dess omständigheter kan tillfredsställa olika psykologiska behov. Jag kommer att illustrera vad jag avser med dessa utifrån de olika begreppen och de teoretiska diskussionerna med hjälp av citat från en resekrönika som journalisten Hans Fahlén skrivit (Fahlén 2005).

Min centrala utgångspunkt i behandlingen av de behov jag kommer att ta upp är att de är universella. Med detta menar jag att de gäller för såväl svenskar som alla andra, oberoende var de kommer från. Men behoven och motivationerna kan ha olika betydelse och tillfredsställas på olika sätt i olika kulturer. Skillnaden mellan begreppen behov och motivation är i detta fall analytiskt. Jag menar att behov framförallt har att göra med individens psykologiska jag, medan motivation framförallt har att göra med individens socialpsykologiska jag. Två jag som egentligen hör ihop och enbart kan analytiskt skiljas åt. Det bör framhållas att jag enbart kommer att behandla några väsentliga behov och motivationer av många tänkbara för att psykologiskt och socialpsykologiskt förstå och förklara varför människor åker skidor. Först de mest basala som är nödvändiga för att den mänskliga arten skall överleva.

6.2. Basala behov

Till de basala överlevandebehoven brukar räknas behoven av mat, dryck och sex. Som bekant kan tillfredsställelsen av dessa ske på en mängd olika sätt i olika mänskliga sammanhang, från ett desperat behov att överleva till ett behov av att njuta av överflödet. Vilket det är frågan om beror på de sociala och kulturella omständigheter som individen befinner sig i. Naturligtvis kan tillfredsställelsen av dessa behov inte ske genom skidåkning i sig, men kan vara betydelsefullt i den kontext i vilken skidåkningen sker, exempelvis av maten, drycken och dansen på skidhotellet. Hans Fahlén skriver exempelvis följande om sin favoritskidort Telluride i Coloride i Klippiga Bergen, USA, att där finns det en mängd ”restauranger och barer med skön karaktär och tilltalande smakupplevelse”, vilket är en av anledningarna att han trivs så bra där.

I olika sammanhang har jag tidigare diskuterat hur turismens historia och nutida situation är förknippad med sexualitet och hur mat och dryck i allt högre grad har betydelse för den nutida turismens karaktär (Karlsson 1994 och 2003). Det är exempelvis uppenbart att sex och sprit i stor utsträckning är förknippad med charterturismen. I den vetenskapliga litteraturen om turism brukar de fyra s-en användas, d.v.s. sol, sand, sex och sprit, för att karakterisera den del av charterturismen som jag benämnt karnevalsturism (Karlsson 1994). Vad jag känner till, utgör denna typ av turism även en del av fjällturismen.⁶ Det tycks för övrigt som om sinnlighetens turism är betydelsefull även när det gäller skidåkningens turism. Fahlén nämner ju, som nämnts, matens och dryckens roll.

6.3. Flow

En anledning till att Hans Fahlén trivs så bra i Telluride är den bottenlösa pudersnö, om vilken han skriver: ”Men vad är det som är så speciellt med denna ”puder” då? Passion! Enkel ärlig underbar passion.”

Den strävan efter passion, som Fahlén här skriver om likställer jag med viljan att uppleva lust, vilket jag anser vara liktydigt med det som den amerikanske psykologen Mihály Csikszentmihályi benämner för strävan efter att uppleva flow (Csikszentmihályi 1992). Det är enligt honom ett generellt behov som exempelvis kan tillfredsställas med sportliga aktiviteter av olika slag, exempelvis som i detta fall slalomåkning på en speciell plats med en viss typ av snö.

⁶ Kan en del av fjällturismen som liknar charterturismen till det varma solbältet också ha sin grund i fyra s, men att ett av s-en står för snö istället för sand? I den välkända schlagern ”Det är så hälsosamt och stärkande i fjällen” beskrivs ju ett liv där alla de föreslagna s-en finns med. Hur stor del av fjällturismen som kan karakteriseras som karnevalsturism i min mening har jag däremot ingen åsikt om. Men jag tvivlar inte på att denna form av fjällturism existerar, och har en stor betydelse för näringen.

Csikszentmihalyi hävdar utifrån ett flertal intervjuer som han gjort med människor i högst olika omständigheter, att de ofta beskriver denna flow-känsla som "en känsla av upprymdhet, en djup känsla av glädje som vi länge minns med värme och som i vårt minne blir ett exempel på hur livet bör vara". (Csikszentmihalyi 1992:19)

Det är en autotelisk upplevelse, d.v.s. en upplevelse-i-sig, den har ett självändamål (a.a.:91), "man blir så uppslukad av det man gör att ens handlingar blir spontana, nästan automatiska; man slutar vara medveten om sig själv som skild från det man håller på med". (a.a.:78)

Många av hans intervjupersoner beskriver det som en upplevelse av "att flyta" eller de "dras med av flödet", därav begreppet flow (a.a.:62).

Flow är en upplevelse som kan uppnås vid en autotelisk aktivitet som grundar sig på en optimal interaktion mellan en person och omgivningen, mellan känslan och kompetensen, som en del benämner "peak experience". Det borde vara ett begrepp som är mycket lämpligt i detta sammanhang. I mitt exempel, passionen som uppstår mellan Hans Fahlén och pudersnön i slalombacken i Klippiga Bergen, samt i syntesen av hans känsla av åka just där och hans kompetens som slalomåkare i sådana förhållanden. Om motivationen att uppleva detta skulle vara starkare än förmågan uppstår däremot frustration, om förmågan däremot skulle vara större än motivationen uppstår leda. Utmaningen måste således harmoniera mot förmågan, i annat fall upplever personen frustration eller att det är tråkigt.

Fritidssociologen Chris Rojek skriver om Csikszentmihalyis flowbegrepp eller upplevelsen av att det "flyter på" när det gäller fritidsaktiviteter att de aktiviteter som utförs helst skall vara frivilligt valda och vara sådana som individen upplever glädje genom att delta i (Rojek 2005).

Strävan efter "flow" är en mycket vanlig motivation för mänskligt handlande, inte bara i vår tid utan även tidigare. Men det är framförallt under senare tid som det blivit ett medvetet mål för en stor del av befolkningen i den rika världen. Det kan med stor sannolikhet förklaras med den nutida konsumismen, som till delar har denna strävan efter upplevelse av njutning som grund (Karlsson 1999). Ett exempel på detta inom det turistiska fältet är den uppmärksamhet som upplevelseturismen fått under senare tid (Mossberg 2003 och O'Dell (red.) 2002). Den centrala attraktionen är i stor utsträckning att få

uppleva den flowkänsla som jag här beskrivit. Det är denna som slalomåkare vill uppleva. Men det är fler behov skidåkaren vill tillfredsställa.

6.4. Individualitet/gemenskap

En viktig motivation för att bli människa är att å ena sidan känna sig skild från andra människor, att uppleva en egen individualitet och identitet och å andra sidan känna sig tillhöra en mänsklig gemenskap av något slag, större eller mindre beroende på de kulturella värderingar individen internaliserat. Det är viktigt att framhålla att dessa mänskliga behov är sammankopplade som en samtidig tes och antites i den dialektiska logiken (orsaken till att jag i rubriken använder det dialektiska snedstreck), eller i en både-och situation med inklusiva kategorier, enligt sociologen Ulrich Beck (ex Beck 2005). Det är också en motsättning som präglar alla samhällliga nivåer, enligt ett flertal nutida samhällsdebattörer (ex Rosenberg 2003). Detta innebär att dessa samtidiga behov av självständighet och gemenskap hör samman likt siamesiska tvillingar.

För att nu exemplifiera från Hans Fahléns artikel, kan vi för det första se att jaget är viktigt i artikeln. Det verkar vara enbart han själv som åker på dessa skidresor till Telluride och hans artikel innehåller ett stort antal jag. Ett exempel där jaget framträder tydligt är i följande citat "Ända sen jag såg Dick Barrymores skidfilmer när jag var liten har jag drömt om att få pumpa bottenlös pudersnö i Klippiga Bergen". Ett senare citat: "Och det var ju drömmar om den (Dick Barrymores film) som gjorde att jag en solig dag i mars kom till Tellyride. Att äntligen få uppleva själv det jag såg i Dick Barrymores film när jag var en liten skidtokig kille i Åre." Den egna upplevelsen är det centrala som framgår i citaten.

Andra människors närvaro betyder en del, även om Hans Fahlén inte skriver så mycket om detta. Det enda han skriver om är gästvänligheten som han uppfattar som större än i Sverige och i Europa i övrigt. "Det är gott om utrymme i backarna och servicen och gästvänligheten är något svenska och europeiska skidorter har att lära av."

Att ha balans mellan dessa två i sig motstridiga behov eller motivationer är en viktig faktor för att uppnå ontologisk trygghet, enligt sociologen Derek Layder (2004a och b). En trygghet som jag åtminstone tror är nödvändig för att våga kasta sig nedför en brant slalombacke för att få en adrenalinfylld upplevelse och samtidigt veta att om någonting händer finns det människor som tar hand om en.

I turismens historia och i den nutida turismen finns turister som framförallt gör resor som är individuella eller familjeorienterade och sådana turister som är kollektivt orienterade. I den nutida postmoderna turismen menar en del, att många resenärer eftersträvar att åka på resor som både är individuellt utvecklande men samtidigt ger en känsla av gemenskap med andra (Karlsson 1994). Att alla dessa former av turister finns i slalombackarna och i skidspåren kommer senare att behandlas. I nästa avsnitt kommer jag exempelvis att diskutera skillnader mellan den svenska kulturen och olika nysvenskars kulturer. I avsnittet kommer jag att behandla skillnaden mellan den svenska individualismen och nysvenskarnas kollektivism och vad denna skillnad betyder för "blickarna" för skidåkning.

6.5. Kontroll över situationen, sig-själ och andra

En annan grundläggande mänsklig motivation enligt Derek Layder (2004 a och b) är självkontroll och kontroll över andra, att med andra ord ha kontroll över situationen. Upphör denna väcks känslor av olika slag, från rädsla till aggression. I slalomåkning eftersträvar slalomåkaren att vara på gränsen till att förlora kontrollen, vilket kan leda till att endorfinet ökar, enligt Hans Fahlén, som skriver följande om Nordamerikas bästa offpist skidåkning: "brant, dramatiskt och vackert om man så vill eller än brantare och tillräckligt smalt för att öka adrenalin. Oavsett vad man väljer fylls man med endorfiner".

Att lära sig att ha kontroll över något och veta var gränsen går när man förlorar kontrollen, exempelvis kontrollen vid slalomåkning, är något som ofta skapas tidigt under uppväxten i speciella miljöer. Slalomåkning har blivit förkroppsligad. Detta gäller för Hans Fahlén på ett positivt sätt. Han skriver nämligen "Att växa upp i Åre är på inget sätt en garanti för att man blir förälskad i skidåkning. Det kan ju som bekant lätt bli för mycket av det goda, men själv kan jag nog inte få för mycket av denna endorfinfyllda fritidsyssla."

En annan som skildrat liknande förhållanden är författarinnan Bodil Malmsten som behandlat sin uppväxt vid Frösöbacken utanför Östersund. Hon skriver nämligen följande: "Jag har aldrig gått i någon skidskola, inte tagit någon slalomkurs i grupp eller individuellt. Jag visste inte att jag kunde åka slalom förrän jag gjorde det. Alla som föds i mellersta Norrlands inland och fjälltrakter kanske föds med den färdigheten, även om inte alla vet om det och långtifrån alla tar den i anspråk." (Malmsten 2005:156)

Bodil Malmsten menar inte att norrlänningarna genetiskt skiljer sig från oss andra utan de får skidåkningens färdigheter genom att de är uppvuxna i en

miljö, där de under vintern var tvungna eller hade möjlighet att lära sig dessa. Detta framkommer om man läser vidare i Bodil Malmstens text som jag tagit några citat från. Jag kommer senare att ge exempel på detta.

Dessa krav eller möjligheter ger en kunskap eller snarare en kompetens som blir förkroppsligad hos dem som har vuxit upp med skidåkning som en nödvändighet eller naturligt nöje. Denna kompetens kan jämföras med hantverkarens kompetens som man brukar säga "sitter i händerna och inte i huvudet" ("eller på båda ställena"). Att sådan kompetens är förkroppsligad visar också några av de intervjuer jag gjort med nysvenskar som vuxit upp i utländska regioner, där de lärt sig slalom. De åker fortfarande slalom fast nu i de svenska fjällen om de har ekonomiska möjligheter, men under andra villkor, som jag kommer att ta upp i nästa avsnitt om livsformer och kulturer.

6.6. Avslutning

Det jag behandlat i detta avsnitt är ett antal universella behov och motivationer och hur dessa kan tillfredsställas genom skidåkning. Hur de basala behoven av mat, dryck och sex, samt självständighet/gemenskap och kontroll till delar kan förklara besattheten för skidåkning, särskilt slalomåkning. Men självklart tillfredsställer inte alla människor dessa genom skidåkning, inte ens alla svenskar, och ännu mindre nysvenskarna. Ett exempel på detta utgör invandrare som är djupt troende muslimer som säkerligen inte kan tänka sig att åka till en skidort som i alltför hög grad präglas av de s.k. fyra s-ens turism. Det är i stor utsträckning den typ av liv som de tar avstånd ifrån utifrån sin religion. De har utifrån sin kultur andra sätt att tillfredsställa de behov jag behandlar. Hur, beror i stor utsträckning beror på i vilken typ av kultur som framförallt präglade människorna under uppväxttiden och som blir förkroppsligad i deras livsform eller det som jag senare kommer att benämna habitus, d.v.s. förkroppsligade vanor och traditioner. Dessa livsformer varierar mellan människor beroende på kön, klass, generation och det som framförallt är i fokus i denna uppsats, vilken etniskt eller kulturellt ursprung man har.

7. Livsform och kultur

7.1. Inledning

I Hans Fahléns fall är det främst hans tidiga livsform som hör ihop med hans uppväxtmiljö som har haft betydelse för hans stora slalomintresse. Men det bör uppmärksammas att det också kan hända att de som har samma uppväxt också kan ta avstånd från slalomåkning. Det är inte ovanligt att man tar avstånd från det man är uppvuxen i under hela ens återstående liv eller under en viss period. Men såväl avståndstagandet som besattheten är känslomässig. Det är känslan som har skapats under livsformen, i detta fall platsens. I mina intervjuer med några nysvenskar framhåller de att om det funnits snöklädda berg i närheten av deras uppväxtmiljö har de möjligen åkt slalom om det funnits möjligheter. Men troligen under några andra former än vad svenskarna gör. Det är således inte bara fråga om snö som är avgörande.

Dessförinnan bör de begrepp jag kommer att använda i min kommande analys av detta att presenteras.

7.2. Om begreppen

Grundbulten bland mina begrepp i detta avsnitt är kulturbegreppet, vilket självklart blir det första begrepp som behandlas. Mitt perspektiv när det gäller detta är i hög grad etnologerna Billy Ehn och Orvar Löfgrens behandling av begreppet i boken Kulturanalys (2001). I den del av boken där det behandlas skriver författarna att det är ett svårt begrepp beroende på den mångfald av definitioner som finns. Även i denna bok använder författarna ett flertal definitioner, men den centrala är den, som jag också kommer att använda, d.v.s. att kultur är "de koder, föreställningar och värden som människor delar (mer eller mindre, medvetet eller omedvetet) och som de kommunicerar och bearbetar i socialt handlande". (a.a.:9) Ehn och Löfgren skriver vidare att de i sina analyser ibland kommer att använda "ett handlingsorienterat perspektiv där det kulturella söks i människors görande, i inlärda handgrepp, färdigheter och kroppsliga dispositioner", (a.a.:9) något som de menar skulle kunna betecknas habitus i enlighet med vad den franske sociologen Pierre Bourdieu avser med begreppet habitus.

Jag kommer också, liksom Ehn och Löfgren, att använda mig av de olika begreppen kultur och habitus och kommer i stort att göra samma distinktion. Med kultur avser jag olika kollektiva medvetande, och med habitus eller snarare begreppet livsform kommer jag att avse människors förmedvetna och

förkroppsligade handlingsorienterade uppfattningar, exempelvis kompetens när det gäller skidåkning. Det som de tidigare återgivna citaten från Bodil Malmsten och Hans Fahlén illustrerar. Jag kommer att behandla dessa begrepp senare, men först något mer om kulturbegreppet.

7.3. Kultur – några olika dimensioner

Med kultur avser jag olika kollektiva medvetande, exempelvis olika invandrarkulturers kollektiva medvetande. Frågan som jag här skall försöka besvara är hur jag som forskare kan komma åt essenserna och de olika ingredienserna i kulturerna. Som alltid när vi analyserar måste vi arbeta med kategoriseringar eller idealtyper som i sig är förenklingar av verkligheten. Jag kommer att presentera några sådana som jag anser vara fruktbara för målsättningen med denna rapport; att försöka förstå och tolka relationen mellan nysvenskar och skidåkning. Men först ytterligare en kommentar, nämligen den tendens till det som jag tidigare nämnt att jag är väl medveten om att den sociala kategorin nysvenskar är väl grov. De olika invandrarkulturerna är inte längre så socialt och kulturellt avgränsade som de var tidigare, vilket är uppenbart där det förekommer flera generationer. Detta brukar betecknas som hybridisering d v s en blandning av olika kulturer snarare än att den svenska kulturen lever sida vid sida med olika invandrarkulturer. Att kunna uppmärksamma detta ingår i den kosmopolitiska blicken, enligt den tyske sociologen Ulrich Beck (Beck 2005). Jag återkommer till detta, men skälet till att jag nämner detta här, är för att ytterligare markera att de kategoriseringar eller teman som jag kommer att diskutera de olika kulturerna utifrån är relativt grova förenklingar. Men ändå hoppas jag, att de är tillräckligt fruktbara för förståelsen och tolkningen. Skälet till att jag också här betonar detta är att kategoriseringarna som görs kan leda till negativa schabloner som kan användas i diskriminerande syfte, vilket inte är min avsikt.⁷

Ehn och Löfgren anger två olika sätt att analysera kulturer, ett där forskaren söker centrala symboler som innehåller förtätade budskap om grundläggande tänkesätt och värderingar, s.k. nyckelsymboler. Ett exempel på detta är hemmet i vår kultur samt slakten i många invandrarkulturer (a.a.:21). Ett annat sätt är där forskaren utgår från ”centrala teman i en viss föreställningsvärld” exempelvis kaos/ordning, den mänskliga naturen, individ/kollektiv, rum, tid och kön för att förstå och tolka olika kulturer (a.a.:28). Det är främst den senare analysmetoden som kommer att användas här. Jag kommer att välja några av dessa teman för

⁷ Skälet att jag skrivit detta är den debatt som publiceringen av Brottsförebyggande Rådets rapport "Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet" (Rapport 2005:17), som har ett liknande perspektiv som mitt, nämligen att sociokulturella skillnader kan ha betydelse för benägenheten att handla på olika sätt, exempelvis att begå brott. Att konstatera sådana samband och förklaringar anser jag inte är diskriminerande som många som debatterat denna rapport hävdar.

att komma åt olika nysvenska kulturers potential för nutida och framtida skidåkning. De teman jag valt är individ/kollektiv, natur/kultur, klass och kön.

7.4. Individ/ kollektiv

I den offentliga debatten om skillnaden mellan svenskar och invandrare påstås ofta att de förra är mer individualistiska och de senare mer kollektivistiska. Detta kan illustreras genom ett referat av en artikel i Dagen Nyheter den 6 oktober 2005 där en turk och en grek som kom till Sverige för 33 år sedan intervjuas om sina relationer till svenskarna. Ingen av dem har några djupare relationer till några svenskar. De känner sig inte utstötta men det är svårt att lära känna svenskar och därför träffar de varandra och umgås med andra som kommer från Medelhavsländerna.

”Svenskarna umgås inte som vi är vana vid från Medelhavet. Om man inte har gemensamma nämnare så finns det ingen plattform där man kan umgås och bli vänner.” (DN 6/10 2005)

”Vi har uppfostrats med ´vi-modellen´ medan svensken uppfostras till ´jag´. Det blir stora skillnader i sättet att umgås till vardags. Vi fostras till att dela med oss, medan ett litet barn här inte låter sin syrra smaka, utan säger ´mitt´.” (a.a.)

Det poängteras dock att svenskarna inte är en homogen grupp och att det finns skillnader mellan exempelvis yngre och äldre och mellan olika klasser. Men den dominerande strukturen på uppfostran är dock denna, hävdar de två som intervjuats, vilket bekräftas av etnologen Åke Daun, som också intervjuas i artikeln. Han påstår, att svenskar och andra skandinaver skiljer sig från andra etniska grupper i det svenska samhället när det gäller den starka individualismen.⁸ Orsaken till att exempelvis kulturerna runt Medelhavet är mer kollektivistiska är enligt Daun, att dessa områden har varit mer tätbefolkade under längre tid och har en längre stadshistoria än vi i Norden. Åke Daun menar, att i Sverige har man inte lämnat huset utan ett speciellt ärende och de som bor i en stad bär på ett mentalt arv från bondesamhället. Jag accepterar till delar Dauns förklaring. Jag vill dock hävda att jordbrukssamhällets karaktär också har stor betydelse. I Sverige ledde de s.k. skiftesreformerna till att bondbyarna mer eller mindre försvann i stora delar av Sverige på grund av att gårdarna lades intill ägorna. I andra delar av världen finns däremot bondbyarna kvar och har stor betydelse för folks upplevda gemenskap med andra. Orsaken till att jag poängterar detta är att den starkaste upplevda kollektivismen jag mött

⁸ Se också hans bok *En stuga på sjätte våningen* (2005) där han mer utförligt diskuterar svenskarnas individualitet och invandrarkulturernas kollektivitet.

i mina intervjuer med nysvenskar är bland kurder som kommit från den turkiska eller den irakiska landsbygden i Kurdistan. En kurdisk kvinna som jag intervjuat säger exempelvis, att de 4000 kurder som bär samma efternamn som hon tillhör hennes kollektiv, d.v.s. hennes släkt. Många av dessa har hon kontakt med under en vecka. Hon vet, som hon säger, att det finns människor som ställer upp om hon hamnar i svårigheter. Det är slakten som var och till delar fortfarande är hennes välfärdsinstitutioner. I de europeiska välfärdssamhällena är det främst statliga och kommunala institutioner, vilket innebär att slakten inte är så betydelsefull som välfärdsinstitution.

Men det viktiga är dock att i detta sammanhang att jämföra den svenska individualistiska kulturen mot nysvenskarnas mer kollektivistiska. Om den svenska säger Åke Daun (kanske något fördomsfullt):

”Vi är individualister i våra relationer till andra människor. Ungdomar vill bo i egen lya och de gamla vill inte ligga de unga till last medan de som är medelålders inte vill vara de som tar hand om mamma och pappa.” (a.a.)

Men:

”Samtidigt är svenskarna väldigt kollektivistiska i sina åsikter och beroende av vad andra svenskar tycker och tänker, säger Åke Daun. Man vill ha trevligt tillsammans och eftersom svenskarna känner gemenskap när alla är eniga väljer man att umgås med folk som är som man själv.” (a.a.)

Även om Åke Daun spetsar till sina påståenden om skillnaden mellan svenskar och invandrare visar han i sina empiriska studier att skillnaden existerar (Daun 2005).

Strävan efter konsensus skiljer exempelvis den svenska kulturen från den finländska, där är det mycket mer vanligt att man ”säger emot”. Att göra det här upplevs som aggressivt. Finnar betraktas av många svenskar som aggressiva för att de bl.a. hävdar sina ståndpunkter med kraftfullt emfas. I kulturerna runt Medelhavet är det också acceptabelt att ”säga emot”. Invändningar leder till en intressantare diskussion.

Det finns således en dualism mellan en stark individualism när det gäller sociala relationer och en stark kollektivism när det gäller åsikter och tilltro till det svenska välfärdssystemet bland svenskar. När det gäller många nysvenskars kulturer råder det snarare ett motsatt förhållande.

Hur skall nu detta relateras till skidåkning?

Ett exempel på den svenska individualismen är Hans Fahléns skildring av sina skidresor till Tellyride. Jag kommer senare att diskutera en livsstil som freeriders vars fundament är den individuella upplevelsen i en spänningsfylld färd nerför slalombacken. Men både slalomåkare liksom Fahlén och freeriders är, som jag tidigare nämnt, beroende av samvaro med andra när slalomåkning är över. Men som jag förstår är det slalomåkning i sig som är det centrala. I och för sig finns det många som åker slalom eller åker skidor för att umgås med kompisar eller familj, men det som är intressant är att jag i mina intervjuer med nysvenskar som åkte slalom i sina hemländer, exempelvis i Iran och det forna Jugoslavien, hävdar att samvaron med familjen och släkten har en stor betydelse för deras skidåkning. En iranier berättar exempelvis att när hans familj tillsammans med andra åkte till slalombackarna utanför Teheran var de ungefär 25-30 släktingar som åkte dit. Gemenskapen mellan dessa var mer betydelsefull än själva slalomåkning. Jag vill hävda att de individualistiska motiv bakom motionerandet som jag tidigare redogjort för utifrån Riksidrottsförbundets (2005) och Engströms studier (1999) även gäller när det rör slalomåkning. Även om jag väl medveten om, som tidigare nämnts, att familj och kompisar har stor betydelse.

Det jag ändå vill framhålla är att svenskarna inte i så hög grad är beroende av andra när de åker till slalombackar utan att kollektivet, mest bestående av släktingar, är mer betydelsefullt för många som kommer från andra kulturer än den svenska, exempelvis bland invandrare från det forna Jugoslavien, Iran och Kurdistan som jag intervjuat och kommit i kontakt med.

Att vara självständig är något som kännetecknar svensken enligt Daun:

”Kännetecknande för den svenska varianten av individualism är behovet av självständighet, av att slippa vara beroende av andra, släkt och vänner, grannar och arbetsgivare. Den fria bonden och den fria företagaren framstår som två ideal. Däremot har svenskar ett mycket påtagligt behov av kollektivt stöd för sina åsikter. De vill slippa stå ensamma i en grupp, där de övriga tycker annorlunda”. (Daun 2005:121)

Om svenskarna helst vill slippa beroendet gentemot andra, är många nysvenskar inte rädda för detta beroende, utan ser det som något positivt. Det är en väsentlig del i deras kultur (Arezina 2006).

7.5. Natur/kultur

Ett vanligt sätt att se på västerländsk kultur är att den karakteriseras av en dualistisk syn på människors förhållande till naturen, vilket för övrigt många debattörer hävdar är grunden för den miljöförstöring som dessa menar är ett stort och grundläggande problem inför framtiden. Ett exempel på detta är den indiske forskaren Rajani Kannepalli Kanth som skriver följande i en djupt kritisk bok om den västerländska kulturen:

“At any rate, the implication of seeing an impossible *apartness* between “*us*” and “*nature*” – in extending a *mechanical* model of the universe to social as well, whilst believing nature to be “dead” and expendable, as in classical physics – combined with the metaphysics of modernist materialism, spearheads the long and uninterrupted history of ruthless despoliation which now threatens the very existence of anthropic, and other, life on this planet”. (Kanth 2005:39)

Den mekaniska världsbilden är inte bara en allmän västerländsk skapelse utan framförallt en manlig konstruktion, enligt den amerikanska kvinnliga miljöhistorikern Carolyn Merchant som skriver följande:

”Från 1500- till 1600-talet fick föreställningen om ett organiskt kosmos med en levande, kvinnlig jord i centrum ge vika för en mekanistisk världssyn i vilken naturen uppfattades som någonting dött och passivt som skulle domineras och kontrolleras av människor.” (Merchant 1994:12-13)

Som framgår av citaten är den naturvetenskapliga mekaniska modellens dualism mellan oss och naturen en västerländsk manlig konstruktion som fick ytterligare legitimering under den västerländska historien, framförallt under upplysningstiden, då exempelvis människans själ tankemässigt skiljdes från kroppen. Den naturliga utvecklingen för såväl människa och samhälle är tillväxt, exempelvis i form av självförverkligande eller ekonomisk tillväxt.

Det är inte bara så att den västerländska synen är dualistisk när det gäller relationen mellan natur och människa utan synen på natur har varierat under historiens förlopp från upplevelsen av en hotfull natur till en romantisk natur, till en oändlig exploateringsbar natur och slutligen till en alltmer uppenbart ändlig natur, i stor utsträckning en på nytt hotfull natur som håller på att förändras och förstöras av människor. Jag skall inte här diskutera innebörden i dessa steg och inte heller diskutera orsaken till den skissade förändringen. Det centrala för mig är främst att visa att synen på natur och människors förhållande till denna är kulturella konstruktioner, som varierar över tid och rum. Eftersom

längdskidåkning och slalomåkning äger rum i naturen, är det naturligt att aktiviteten är relaterad till den rådande natursynen i olika kulturer.

För att illustrera detta kan vi se hur natursyn och skidåkning är relaterade till varandra. Hur har de olika formerna av skidåkning vuxit fram? Först skall jag försöka relatera natursyn och slalomåkning i fjällmiljö. För att förstå denna relation måste vi enligt min mening börja med att se vad natursynen var för något för mer än hundra år sedan.

Under slutet av 1800-talet präglades borgarklassen natursyn av två motstridiga drag, dels det romantiska förhållningssättet och dels den darwinistiska strävan att behärska naturen (Karlsson 1994). Båda dessa synsätt utgår från att naturen är ett frihetligt rum, där civilisationens stressade och "känslotörstande" människor kan samla kraft och energi (Broberg & Johannisson 1986:62).

Den romantiska synen innebar att i den vilda orörda naturen upplever sig människan som en del i större kosmisk helhet. Naturen var den goda modern som ger människor kraft och glädje. Att åka skidor eller vandra i fjällen var perfekta aktiviteter för att nå den kosmiska upplevelsen av människans litenhet. Strävan efter denna upplevelse är grunden till den så kallade alpromantiken som uppstod under 1700-talet i Centraleuropa och som kom till Sverige under 1800-talet. Den är fortfarande i allra högsta grad levande, vilket exempelvis framgår i Svenska Turistföreningens årsbok 2005, "Ålskade fjäll – en vandring genom tre sekel" (2005).⁹

Det var inte bara den romantiska blicken som var grunden för intresset för de svenska fjällen. Den Svenska Turistföreningen konstituerades nämligen 1885 utifrån framförallt den vetenskapligt granskande blicken och viljan att betvinga bergen. Föreningens historieskrivare Halvar Sehlin (1986) hävdar, att de viktigaste orsakerna till startandet av föreningen var dåtidens stora intresse för alpturism. Den några år tidigare startade Den Norska Turistföreningen vars huvudinriktning var att främja fotvandring i fjällen samt den färdiga järnvägen över Ånge till Storlien gjorde också fjällvandringen mer tillgänglig.

Historikern Per-Åke Nilsson (1999) har i en rapport behandlat den turistiska utvecklingen i Åredalen. Han urskiljer härvidlag tre betydelsefulla historiska faser:

⁹ Johan Tell behandlar i en av uppsatserna, "Lordernas lekplats" (2005), hur den allra första fjällturismen startade i mitten av 1800-talet i Londons klubbliv. Han beskriver på ett övertygande sätt hur fjällturismen har sin grund i den dåvarande överklassens ändrade naturuppfattning från den kultiverade naturen till den vilda naturen i bergen. Den nya naturuppfattningen är i sig motsättningsfylld, med å ena sidan en andlig vördnad för dess mystik till den å andra sidan vetenskapliga strävan att komma åt bergens sanna natur.

- den intellektuella medelklassens period från 1882,
- arbetarrörelsens rekreationssyn från 1938 till 1975,
- turism/rekreation som uttryck för det allmännas intresse från 1975 och framåt (a.a.:161).

Den första fasen har sitt ursprung i en samtidig romantisk natursyn och en naturvetenskaplig natursyn, som hade och fortfarande har sin förankring i medelklassen, då mer i den intellektuella, nu mer i den nya medelklassen bestående av såväl s.k. näringslivsprofessionella som välfärdsstatsprofessionella (Karlsson 1994). Det är denna klass som fortfarande är den viktiga i turistiska sammanhang. Men från 1938 då arbetarna fick två veckors betald semester kommer en ny grupp människor att bli turister med något andra värderingar, framförallt formulerade i arbetarrörelsens rekreationssyn. Nilsson skriver om de olika perspektiven och denna nya historiska fas på följande sätt i sammanfattningen i sin rapport:

”Två synsätt framhävdes i början av denna rapport om fjällturismens utveckling i Åredalen under de senaste 100 åren. Enligt dessa har fjällturismen karaktäriserats av dels en aristokratisk och intellektuell, framförallt urbant individualistisk syn på naturbaserad turism, förankrad särskilt i den intellektuella medelklassen dels den frambrutande, på paketresor baserade och arbetarrörelseförankrade, framförallt kollektivt inriktade, masssturismens syn på naturbaserad rekreation och turism.” (Nilsson 1999:158)

Den tredje fasen karakteriserar Nilsson som turism/rekreation som uttryck för det ”allmännas intresse” som tar sin början i mitten av 1970-talet. Den kännetecknas av att statliga och kommunala myndigheter alltmer styr utvecklingen. Under senare tid har dock allt fler privata intressen gjort sig gällande när det gäller Åres utveckling. Det finns för tillfället en stark tillväxt och framtidstro i bygden.

”Aldrig tidigare har det investerats så mycket i Åre som nu. Holiday Clubs stora satsning i Åre och investeringarna inför VM-2007 har dragit igång en fantastisk utveckling av turismen i Åre”. (<http://www.are.se/html/tourism.htm>, 2005-12-30)

Skidåkning har i allt högre grad blivit fråga om en livsstil vars mest extrema form jag kommer att redogöra för och analysera i ett senare avsnitt.

Om slalomåkningens naturligt har sitt ursprung i fjällandskapen och den typ av borgerlig romantik som kan relateras till denna miljö, tycks däremot längdskidåkningens ha sitt ursprung i skogshuggarmiljön, framförallt i Norrland, Dalarna och norra Värmland (Bergström 2005, Karlsson 1953, Trondsen 2005). Det är från dessa delar av Sverige som de bästa skidåkarna har kommit. Det är det karga liv som där har funnits, som är grunden för detta enligt följande citat från en av de främsta svenska skidåkare som funnits i Sverige, Mora-Nisse. I slutet av hans memoarer står nämligen, att man visserligen inte behöver vara skogsarbetare som många skidåkare var under hans storhetstid under 40-talet och början av 50-talet, men:

”Det viktigaste och avgörande för en skidåkares möjligheter är enligt min mening, den miljö han vuxit upp i. Ett sunt lantliv fritt från klemighet och dalt, där omständigheterna kräver, att han får lära sig, att han får lära sig hugga i, och där det finns jämnåriga kamrater, vilka han kan jämföra sina krafter med, stimuleras av och som föder en önskan att hävda sig”. (Karlsson 1953:238)

Detta citat fångar till stora delar det som beskrivs i flera uppsatser om skogslivet i dessa bygder i en bok om det nordiska skogslivets kultur (Ingar Kaldal m fl:s (red.) 2000) Författarna hävdar att denna kultur är en patriarkal kultur som präglas av hårt manuellt arbete i manlig gemenskap, där de individuella prestationerna värdesätts så länge de inte förstör gemenskapen.

Observera att jag både när det gäller slalomåkning och längdskidåkning enbart har beskrivit det moderna ursprunget, inte dess nutida utformning, som är något annorlunda och kommer att behandlas i nästa avsnitt om skidåkningens livsstil. Det som då främst kommer att stå i fokus är kommersialismens stora betydelse. Orsaken till att jag ändå har tagit upp ursprunget är att de fortfarande till stora delar präglar de olika verksamheterna, exempelvis de skilda natursyner som här behandlas, framförallt den borgerligt romantiska när det gäller slalom och den mer kroppsliga när det gäller längdskidåkning. Om man vill använda begreppet upplevelse av flow är det fråga om två olika typer av eftersträvningsvärda upplevelser, fartens tjustning mot känslan av styrkans betydelse för framfarten. Detta illustreras i exempelvis vad mina två representanter, Hans Fahlén och Mora-Nisse, skriver om sina två typer av skidåkning, slalomåkning respektive längdskidåkning.

Vad jag här försökt visa är att de två typer av skidåkning vi vanligtvis skiljer mellan också har kulturella ursprung, vilket säkerligen har betydelse när vi skall se på sambandet mellan olika grupper av nysvenskar och skidåkning. Men, som

jag tidigare nämnt flera gånger, finns det inga empiriska data för att få fram några mönster. Men det kan ändå finnas anledning att visa på de historiska olikheter som finns och som kanske är en god grund för att förstå det jag senare kommer att behandla.

Det finns dock en del data om invandrades natursyn även om de är rudimentära. En av få studier jag fått tag på är en D-uppsats, som en student, Lovisa Blomqvist, skrivit i biologi vid Sveriges lantbruksuniversitet (Blomqvist 2003). Tyvärr hade hon inte tillräckligt med empiriskt underlag för att redovisa skillnader mellan olika grupper invandrare, mer än att hon uteslöt inomnordiska invandrare. Det bör också betonas att studien inte är representativ gentemot invandrargruppen som helhet eller olika invandrargrupper. Men den ger dock en antydning om vad som skiljer nysvenskarnas naturuppfattning mot svenskarnas.

Blomqvist börjar sin uppsats med att redovisa några representativa data från Statistiska Centralbyråns levnadsundersökning från 1997 om människors fritid. De data som hon redovisar rör hur stor andel i procent av gruppen "båda föräldrar födda i Sverige" respektive gruppen "båda föräldrar födda utomlands" som promenerat i skogen mer 20 gånger under en 12-månadersperiod. För den förstnämnda gruppen var andelen 32 % medan det i den andra var 27 %. Vilket visar att utnyttjande av naturen i form av skogspromenader skiljer sig något åt mellan dessa två grupper. Skillnaden mellan svenskar och den utomnordiska invandrargruppen är säkerligen större, eftersom de nordiska invandrarna ingår i invandrargruppen. Denna indikerade skillnad mellan svenskar och nysvenskar framkommer också i andra undersökningar som Blomqvist refererar till och som rör trädgårdsarbete, strövande i naturen och utflykter i fritidsbåt, där invandrarnas andel är lägre än svenskarnas. Skillnaden beror säkerligen i dessa avseenden inte bara på skillnader i natursyn och hur man utnyttjar naturen, utan också på att invandrarna har mindre ekonomiska resurser, vilket leder till att de exempelvis inte har råd att skaffa villa och/eller båt.

Nu över till Blomqvists egen studie som är gjord i Haninge och Huddinge kommuner, där hon djupintervjuat 19 personer samt gjort fyra gruppintervjuer med grundskolebarn i årskurs 6. Hon har också intervjuat sex personer som arbetar med invandrare. Jag kommer att redovisa resultaten utifrån Blomqvists disposition.¹⁰

¹⁰ Det bör påpekas att den undersökta gruppen inte är representativ, men den indikerar dock existerande skillnader mellan svenskars och nysvenskars natursyn.

På frågan *Vad?* svarade i stort sett alla att de är ute i naturen främst i närmiljön, alla hade grillat, hälften hade plockat bär och svamp, ungefär en tredjedel svarade att de hade badat under sommaren och många svarade att de fortsätter med det de gjorde tidigare innan de kom till Sverige. Men det finns tendenser till förändringar till att alltmer börja med fritidsaktiviteter som är mer specifikt för norra delen av Europa, men det är barnen som startar detta, exempelvis när det gäller cykling och skidåkning. När det gäller skidåkning är det gynnsamt om de får låna skidutrustning i skolan. Många av skolorna i de undersökta kommunerna har köpt skridsko- och skidutrustning.

På frågan *Var?* svarade nästan alla att de brukar vara på gårdarna, i parkerna och i skogarna nära där de bor.

På frågan *När?* var det självklara svaret sommaren. Många ville helst inte gå ut på vintern.

På frågan *Med vilka?* var det ett fåtal som sade att de ville vara ensamma ute i naturen. Kvinnorna ville vara med sina barn, däremot mer sällan med sina män. Skolbarnen ville vara med sina kamrater. Skolan är en viktig institution för att barnen skall komma ut.

På frågan om *Vanors förändring sedan de kommit till Sverige?* säger en del att skogspromenader har blivit viktiga, men för många har det inte skett någon förändring på grund av de inte har något större naturintresse med sig från sitt ursprung. I exempelvis den iranska och marockanska kulturen går man inte ut i naturen som svenskarna gör. I Bangladesh sker kontakten med naturen via det öppna fönstret; här måste man hålla kylan ute med stängda fönster. Trädgården har tidigare för många varit ett viktigt rum för naturupplevelse, vilket man saknar när man som de flesta utomnordiska nysvenskar bor i flerfamiljshus.

På frågorna *Varför de är ute i naturen om de är det?* och *Vad det finns för binder?* svarar många att den svenska naturen är vacker, ren och välordnad (rör främst parker, gräsplaner och grillplatser). Att vara ute i naturen ger bättre hälsa. Skolbarnen leker och spelar fotboll. Föräldrarna följer med sina barn ut. Hindren som nämns är rädsla för ett flertal saker exempelvis rädsla för överfall, rasistiska tillmälen, hundar och ormar. Men många nämnde ovana och aktiviteten finns inte i deras ursprungliga kultur eller i min terminologi i livsformen. Några citat som belyser detta (observera att de intervjuade uttalar sig om andra):

”Folk vet, om de vill hjälpa sig själva så kan de. Men det är inte våran tradition, det är problemet. I Jugoslavien om en gammal man springer eller cyklar tror folk att han är knäpp. Bara idrottsmän gör det. Folk har mycket tid, men det finns ingen vana. Det är inte bara i Jugoslavien utan i andra länder också.” (Blomqvist 2003:34)

Andra kulturer är arabernas, chilensarnas och ryssarnas som en intervjuperson yttrar sig om på följande sätt i Blomqvists studie:

”Jag skall tro att araber inte är intresserade, de har ju ingen natur att se, de har bara sand. Det är svårare när man inte är van. Jag har aldrig sett någon arab gå ut i skogen. Det finns araber som bor här. Jag tror inte kvinnorna får gå ut för sina män. Chilenare de är mer intresserade av fester, men visst har jag träffat chilensare som går ut i skogen, men det är inte många. Picknick har de. Ryssar som kommer hit nu tycker inte om naturen, det är så hektiskt, de vill bara tjäna pengar”. (Blomqvist 2003:34)

Även om man kan ifrågasätta en del fördomsfulla uttalanden speglar dessa att ovanan från deras ursprungliga kultur fortfarande präglar inställningen till naturen. Blomqvist hävdar också att det finns ett motstånd mot att anamma svenska kulturelement, vilket följande intervjuцитat illustrerar:

”Ja (*de är rädda*), inte bara för skogen, men för att släpper de in det här att vi ska gå ut i skogen då släpper de sin egen kultur, då blir de försvenskade liksom och det vill de inte.” (Blomqvist 2003:35)

En annan yttrar sig på följande sätt:

”De invandrare som är yngre än jag och så där, är födda här, är lite annorlunda. De första som kom de är där de är. De som kom hit för 30 år sedan tror fortfarande att de är i Turkiet. Eller de tror att Turkiet fortfarande är som det var för 30 år sedan. Men så är det inte, landet kör om dem. De står stilla, första generationen. De andra generationerna utvecklar sig hela tiden.” (Blomqvist 2003:35)

Det finns således en förändring på gång när det gäller den andra generationens invandrare, men det finns motstånd även här, vilket lärarna på en invandrarutskola berättar. De hävdar att det är uppenbart att invandrarbarnen har en annan syn på naturen. Det finns en tröskel för att ge sig ut i naturen vilket bl.a. kommer till uttryck när det gäller utrustning, de har knappt kläder för vintern, än mindre för regn och barnen stannar hemma från skolan de dagar de riskerar

att få gå ut. Men det bör också påpekas att även svenska barn visar motstånd mot att vara i naturen. En biologilärare som intervjuats hävdar att det är ingen större skillnad mellan svenska barn och invandrarbarn i detta avseende. De svenska barnens allt större intresse för exempelvis film, musik och datorer leder till ett allt mindre intresse för natur.

Om jag kort summerar detta avsnitt om den kulturella synen på naturen är det uppenbart att i det nutida mångkulturella Sverige finns ett flertal sådana, även om den hegemoniska västerländska synen självklart fortfarande är den dominerande. Från framförallt 1800-talet innehåller den såväl romantiska inslag som mer kontrollerande och betvingande inslag som båda ligger till grund för slalomåkningens och längdskidåkningens ursprung och historiska utveckling. Det som framträder bland utomnordiska invandrare är ett ointresse för den natur som inte är tätortsnära. Möjligen kommer den andra generationens invandrare att bli mer intresserade, framförallt om skolan lyckas med sitt mål att ge en annan natursyn. Men det är inte lätt, särskilt som det också finns tendenser till att även svenska barn blir mindre intresserade av naturen.

7.6. Klass- och könsskillnader

En invandrare från Iran som åkte slalom under sin tid där påpekar att det är främst de som har goda inkomster som har råd att åka slalom i hans hemland. I en annan intervju berättar en invandrare från forna Jugoslavien att även där är det bara de med relativt goda inkomster som har råd att åka slalom. Jag har tidigare visat att det är samma förhållande i Sverige; det tycks vara den s.k. nya medelklassen med relativt goda inkomster som främst åker slalom. Utöver gynnsamma kulturella element har också tillgängliga ekonomiska resurser betydelse för benägenheten att åka slalom. Jag benämner dessa skillnader för klasskillnader eftersom ekonomiska resurser är en av de viktigaste grunderna för de skillnader som brukar betecknas som klasskillnader exempelvis skillnader i fritidsaktiviteter, vilket tidigare har behandlats. Det är då intressant att försöka komma åt om invandrare har tillgång till dessa resurser.

Utrikes födda har under alla år som Statistiska Centralbyrån samlat in data om inkomstförhållanden haft lägre inkomst än svenskarna (Statistisk årsbok 2005). Under 2002 var denna skillnad 16 %. Men det finns skillnader utifrån var invandrarna kommer från och hur länge man bott i Sverige. Invandrare från de andra nordiska länderna har för det mesta en inkomstnivå som ligger strax under de infödda svenskarnas. Invandrare från andra EU-länder (utom Finland och Danmark) och invandrare från Australien, Japan, Kanada, Nya Zeeland och USA har däremot en inkomstnivå som ligger något över vad de infödda

svenskarna har. Däremot har de grupper som jag speciellt intresserat mig för i denna uppsats, nämligen de som kommer från före detta Jugoslavien, Iran, Irak och Turkiet, en betydligt lägre inkomstnivå än de infödda svenskarna. År 2002 låg denna på cirka 75 % av svenskarnas nivå. Det är också klart att det finns ett samband mellan hur lång tid man varit i Sverige och inkomstnivån. För de som hade varit i Sverige en kort tid låg motsvarande andel på cirka 65 % av svenskarnas nivå, medan de som varit här mer än 20 år låg på en inkomstnivå strax under svenskarnas.

Det är således klart att den grupp nysvenskar som jag främst inriktat mig på i denna uppsats har små ekonomiska resurser för att sysselsätta sig med slalom eller vanlig skidåkning eftersom det är relativt kostsamma verksamheter.

En annan uppenbar skillnad mellan svenskar och utomnordiska invandrare är ojämlikheten mellan könen. I många invandrargrupper, framför allt i vissa muslimska sådana, är denna mycket stor utifrån svenska värderingar om jämlikhet. Kvinnor och män lever mer eller mindre i två världar, kvinnorna i reproduktionens värld och männen i produktionens och politikens värld. Att behärska den senare innebär också att inneha den samhällseliga makten, vilket gestaltas på ett mycket konkret sätt i Dilsa Demirbag-Stens självbiografi "Stamtavlor" (2005). Jag kommer inte här att diskutera orsakerna till denna uppdelning och den manliga könsmakten, utan kan enbart konstatera att den bör ha stor betydelse för nysvenskars relation till skidåkning.

I min bekantskap med nysvenskar, i mitt läsande om nysvenskar och i mina intervjuer med sådana framkommer det uppenbara skillnader mellan män och kvinnor när det gäller friluftaktiviteter. Det är t ex färre kvinnor än män som åker slalom i slalombacken utanför Teheran o s v. Men det bör påpekas att även i Sverige finns det skillnader mellan könen när det gäller skidåkning. Den motionsstatistik jag tidigare redogjort för visar exempelvis att det är fler män än kvinnor som åker skidor som motion, 184000 (8 % av männen) mot 152000 (6 % av kvinnorna). Jag kommer också senare att visa att bland de yngre som verkligen har slalomåkning som livsstil är det fler män än kvinnor.

Det finns således könsskillnader i vår kultur när det gäller skidåkning. När nu alltfler kvinnor motionerar finns det anledning att tro att svenska kvinnor i framtiden intresserar sig för skidåkning i större utsträckning än vad nu är fallet. När det gäller de nysvenska kvinnorna tror jag däremot att det tar längre tid innan vi ser en förändring. Jag har under arbetet med denna uppsats kommit i kontakt med en organisation, Internationella Qvinnoföreningen i Karlstad, som enligt mitt bedömande arbetar på ett eftersträvansvärt sätt för att få invandrare

kvinnor att lära sig ett antal verksamheter som är naturliga för de svenska, exempelvis odla grönsaker, simma, cykla och åka skridskor. Ett projekt vore att lära ut skidåkning. Det är en verksamhet som man måste lära sig genom att praktiskt utöva, på samma sätt som dessa kvinnor lär sig odla, cykla och åka skridskor.

7.7. Sammanfattning

Avsikten med detta avsnitt har varit att försöka komma åt några livsforms- och kulturmässiga barriärer, när det gäller intresset för skidåkning bland den grupp nysvenskar jag här speciellt inriktat mig på. De kulturella aspekter jag främst koncentrerat mig på är för det första kollektivets centrala plats i dessa kulturer, som utgör en skillnad gentemot den individualism som är så central i vår kultur och som exempelvis till stora delar finns materialiserad i skidåkningen. Det andra är det ointresse för naturen eller snarare att naturen inte betraktas både på det romantiska och vetenskapliga sätt som ju är viktiga ingredienser i den svenska kulturen och förutsättningar för svenskarnas intresse för fjällvärlden och skidåkningen där. I de nysvenska kulturer jag här intresserat mig för har inte heller människor varit beroende av skidåkning för sin försörjning som i det svenska skogsbältet från norra Värmland och norröver. Det tredje som behandlats är klasskillnader och könsskillnader, där det är uppenbart att de nysvenska grupper jag inriktar mig på är i Sverige i ett klassmässigt underläge i och med betydligt sämre ekonomiska villkor, vilket försvårar deras möjlighet att skaffa skidutrustning och åka till fjällen även om de skulle vilja det. När det gäller könsskillnader är det också uppenbart att kvinnornas villkor såväl ekonomiskt som kulturellt är underlägsna männens villkor, vilket utgör en barriär för intresse för skidåkning.

Det är detta som jag försökt fånga i titeln till denna rapport. Att det inte bara är fråga om tillgången på snö i tidigare hemländer som är avgörande för nysvenskarnas ointresse för skidåkning. Det finns även kulturella och ekonomiska skillnader som har betydelse.

8. Ett längre citat som länk mellan det tidigare och det som komma skall

En författare som jag tidigare citerat vid ett flertal tillfällen är Bodil Malmsten. Skälet till detta är att hon fångar med sitt litterära precisa språk exakt vad jag många gånger valhant försöker uttrycka med mitt mera fyrkantiga vetenskapliga språk. Jag kommer här att ge ett längre citat som uttrycker det som jag under senare delen av uppsatsen skrivit och det som jag skulle vilja inleda nästa avsnitt med:

”Min mormor och hennes syster Regina, morfar och andra av deras generation gjorde det inte. Satte de på sig ett par skidor var det för att ta sig fram där det inte var plogat, något måste hämtas eller lämnas, en nödställd hjälpas. Att ställa sig på skidor utan mål, att åka upp med en skidlift utan annat syfte än att åka ner igen, var ingenting som man gjorde på deras tid.

I moffas och mommas värld fanns det varken semestrar eller hobbies, där var det nyttan som styrde. Tvånget och plikten, nödvändigheten. Nöden.

Man var tvungen att göra det bästa av sina omständigheter.

Moffa gjorde det med skratt och mamma med klagan, men åkte skidor utan ändamål gjorde ingen av dem.

I farmors och farfars värld var det inte så.

Där spelades det tennis och seglades segelbåt, åktes långsfärdsskridsko och skidor längden och på tvären.

Min generation var den första där allmänheten gjorde saker utan syfte.

Med min generation kom onödigheten och slöseriet in i världen. Vi hade aldrig själva känt på nöden och när de gamla varnade oss för följderna av vårt slarv och vår slösaktighet föraktade vi deras gammalmodiga sätt att resonera.” (Bodil Malmsten 2005:156-157)

I nästa avsnitt kommer jag att behandla Bodil Malmstens generation, men framförallt generationen därefter.

9. Skidåkning – en livsstil?

9.1. Inledning

Jag har i ett tidigare arbete behandlat vattensurfandet som en livsstil, vilket jag avser att även göra med skidåkning i detta avsnitt (Karlsson 2001). Hur yttrar sig skidåkning, främst i detta fall slalomåkning, som livsstil? Detta framskyntar i citatet ovan från en av Bodil Malmstens böcker. Det är framförallt en livsstil som framträder bland ungdomar, men även bland medelålders och de äldre. Jag kommer även i detta avsnitt att illustrera vad jag avser med begreppet livsstil genom att behandla några extrema kännetecken på vad jag betecknar som livsstil hämtade från sajten Freeride (<http://www.freeride.nu/resort7> 2005-10-24). När det gäller slalomåkning i allmänhet är det i och för sig en något självständig livsstil, men innehåller rätt mycket från och är också en del i den nya medelklassens hälsosamma livsstil. När det gäller den mer eller mindre professionella sporten har den kommersialiserats i hög utsträckning. Det innebär att de olika stjärnorna alltmer blivit varumärken som saluförs på olika sätt och att sportevenemangen alltmer blir fråga om kommersiella spektakel för att uppmärksammas. Ett exempel på det senare är tävlingar i sprinterskidåkning, vilka ofta genomförs på konstgjord snö på citygator för att locka stor publik och för att kunna bli en häftig idrott i TV-sändningar. Skogens män likt Mora-Nisse blir allt mindre uppmärksammade (Bergström 2005). De är inte längre kommersiellt gångbara i det nutida alltmer upplevelseorienterade konsumtionssamhället vars karaktär jag tidigare behandlat. Häftig skidåkning som sport och skidåkning som livsstil passar däremot in i denna typ av konsumtionssamhälle.

För att komma åt utvecklingen mot en alltmer kommersiell livsstil kommer jag att disponera avsnittet på så sätt att jag först kommer att behandla begreppet livsstil för att sedan illustrera med den extrema varianten av skidåkningarnas livsstilar, nämligen Freeriders.

9.2. Vad avses med begreppet livsstil?

Det finns två förklaringar till att jag finner begreppet livsstil fruktbart, dels för att fånga den medvetna delen i min konstruerade ontologiska människa, dels för att fånga den mångfald av livsstilar som i stor utsträckning karakteriserar den moderna konsumtionskulturen, framförallt inom ungdomskulturerna. På detta sätt försöker jag binda samman det första avsnittet om de socialt konstruerade omedvetna universella behoven, med de förkroppsligade förmedvetna livsformerna, med de medvetet valda livsstilarna. Det är ett samband som på ett komplext sätt är relaterat till det omgivande samhället. I denna analys av

livsstilar skall detta relateras till det moderna konsumtionssamhället, eftersom dessa två sociala fenomen är relaterade till varandra.

Begreppet livsstil är såväl ett poröst vardagligt begrepp som ett samhällsvetenskapligt teoretiskt komplicerat begrepp (Bjurström 1997). Den svenske sociologen Erling Bjurström skriver exempelvis:

”Som alla begrepp med ett mycket omfattande omfång framtonar stilbegreppets innebörd som självklar i många sammanhang, men som ytterst komplicerad så snart man försöker precisera den.” (a.a.:168)

För uttrycka detta på ett vardagligt sätt citerar Bjurström en reklamslogan för Hathawayjackor: ”Stil, svår att definieramen lätt att känna igen.” (a.a.:168)

Det tycks således finnas en implicit igenkännbar innebörd hos begreppet såväl inom den vetenskapliga sfären som inom den vardagliga, även om det är svårt att fånga den i en preciserad vetenskaplig definition.

Bjurström liksom jag själv använder i analyserna den franske sociologen Pierre Bourdieus definition av livsstil: ”universumet av de egenskaper varmed innehavaren av olika positioner differentierar sig själva, med eller utan avsikt att distingera sig.” (a.a.:188)

Det är således fråga om att medvetet eller omedvetet särskilja sig från andra, antingen det är fråga om att individuellt eller kollektivt göra detta. En viktig process i detta särskiljande utgör symbolförmedlad kommunikation i vilken den estetiska medvetenheten spelar en betydelsefull roll. I min tidigare uppsats om surfarnas livsstil behandlade jag musikens, modets, filmens, språkets och Internets roll (Karlsson 2001). Jag kommer i min behandling av ”freeriders” att ta upp samma arenor, d v s framförallt de kommersiella massmediala konsumtionsarenorna.

9.3. Ett exempel

För att illustrera de mer teoretiska diskussionerna om vad som avses med en livsstil kommer jag att konkretisera detta genom att ta fram exempel från ”Freeride. Skandinavians största skidsajt” (http://www.freeride.nu/resort7_2005-10-24). Det jag här kommer att diskutera är en kollektiv livsstil och hur denna försöker särskilja sig från andra genom framförallt symbolförmedlande kommunikation.

Freeride presenterar sig på följande sätt:

”Freeride har sedan starten 1998 kommit att bli den naturliga mötesplatsen för skidåkare på Internet. På sajtens forum diskuteras den senaste utrustningen, ges tips om olika skidorter eller sprids bara ryktet om ett vansinnigt hopp som om någon satt på ett berg någonstans. Här kan besökaren titta på både proffsfotografers och vanliga medlemmars bilder. Och det är alltid ruljans på Freeriders köp- och säljmarknad inför skidsäsongen. Redaktionen levererar nyheter och reportage från många olika friåkningsscener.” (<http://www.freeride.nu/content/237/> 2005-10-24)

Grundaren är Johan Åkesson är 26 år och har en bakgrund som programmeringskonsult på Spray/Funsport och Famestudios; flashiga jobb som han gav upp ”för att helhjärtat satsa på Freeride” (a.a.).

Freeride hade under en säsong (september – april 2005) i genomsnitt 260000 besök varje månad och 91000 unika besök varje månad (<http://www.freeride.nu/content/235/> 2005-10-24). Medlemsantalet var 2005 42000, av vilka 68 % är män och 32 % är kvinnor. Ålderssegmentet 25 – 30 år är starkast. Detta visar att det är ungdomar, främst män, som är medlemmar.

I min analys av surfarnas sociala bakgrund fann jag att det också var yngre män som var den vanligaste kategorin i surfarkollektivet. Orsaken till att det främst var pojkar angav jag i min analys var att detta att söka spänning fortfarande är något som främst förknippas med den manliga könsrollen, även om den håller på att förändras. Orsaken till den tydliga ungdomligheten hos Freeriders antar jag också är densamma. Det har under senare tid skapats många nya former av skidåkning, vilka mera hör till den yngre generationens ”tidsanda”.

I min analys av surfare hävdade jag vidare att det var främst yngre killar från över- och medelklassen som utövade denna aktivitet, framförallt från den s k nya medelklassen. Föräldrarna har yrken tillhörande välfärdsstats- och näringslivsprofessionella arbetsområdena. Stöd för min analys får jag i Arnegårds undersökning om äventyrsidrottare (1996) och i Engströms studie om den nutida kroppsövningskulturen (1997). Äventyrsidrottandet har enligt dessa författare bl.a. sin grund i de övre klassernas syn på sina kroppar. Det finns en hälsokult som innehåller en dyrkan av kroppen och att man skall visa upp sig och sin vackra kropp för andra. Till denna narcissistiska hälsokult ingår också estetiska normer för vad som är vackra kroppar. I de lägre klasserna där det manuella arbetet existerar eller utgör en historisk tradition har man en mer instrumentell syn på sin kropp. Kroppen skall användas till någonting, exempelvis hårt kroppsarbete.

Om man utgår från detta är det inte omöjligt att ställa hypotesen att det stora flertalet ungdomar som är medlemmar på sajten är medel- och överklassungdomar. Även om uppvisandet av kroppen inte av naturliga skäl är lika markant som i surfandet, är de narcissistiska dragen framträdande. Detta visar sig dels när det gäller kläder och dels att häftiga åk är viktiga och andra skall se dem. Freeride Shopen har exempelvis en egen klädkollektion och egna producerade skidfilmer till försäljning. Sajten har en egen del för foto där dels proffsfotografer presenteras, dels får medlemmarna lägga in sina egna bilder. Den egna och andras blickar tycks vara viktiga i denna livsstil. Men det bör påpekas att det är inte bara i denna livsstil dessa egenskaper existerar utan också, dock inte lika extremt, i den vanlige slalomåkarens livsstil.

En annan ingrediens som också är relaterat till över- och medelklassungdomarnas repertoar är att de har ett mer instrumentellt, reflexivt förhållningssätt till sina aktiviteter än vad de lägre klassernas ungdomar har. Arnegård (1996) fann i sin undersökning om äventyrsidrottare att de på olika sätt konstruerar reflekterande strategier för att övervinna och kontrollera sig själva och sin egen rädsla. Detta framkommer även i min genomgång av Freeridesajten i slutet av oktober 2005. På en del, "Experten", svarar exempelvis "några av Sveriges mer meriterade skidexperter" på medlemmarnas frågor (<http://www.freeride.nu/expert/> 2005-10-24). Olika typer av experter svarar på olika typer frågor, som kan röra skidval, tekniktips, lavinfaror m.m.

Det är också avslutningsvis så att i denna livsstil ingår resandet som en ingrediens på samma sätt som för surfarna, som jag i min analys benämnde en nomadgrupp i nutidens upplevelsesamhälle (Karlsson 2001). En del på sajten, "Skidorter" presenteras på följande sätt "Freerides guide till vinterns skidorter". Här finns nödvändiga Orts- och kontaktuppgifter samt besökarnas recensioner och tips på offpistrepor." (<http://www.freeride.nu/resort/> 2005-10-24). På sidan finns ett flertal länder representerade; i Europa, Asien (Indien, Iran, Japan, Ryssland), Nordamerika (Kanada, USA), Oceanien (Australien, Nya Zeeland) och Sydamerika (Argentina, Bolivia, Chile). Vilket visar att turism och utförsåkning är relaterade till varandra. Med stor sannolikhet blir denna koppling starkare i framtiden.

9.4. Avslutning

För att komma åt begreppet livsstil har jag konkret illustrerat min analys genom att behandla en i och för sig extrem variant av skidåkningslivsstilar. Det finns skäl för detta. Genom att behandla extrema fall framträder det vanliga med större tydlighet och vi kan möjligen därmed se något vad vi har att vänta oss i

framtiden, eftersom det är en ungdomlig livsstilsvariant. Det centrala i den livsstil som jag här behandlat är dess starka individualism, dess reflekterande sökande efter upplevelse samt att produktionen av livsstilen är i hög grad en fråga om konsumtion av prylar och resor. Det är ett sätt att leva som blir allt vanligare i Sverige. Men det finns skillnader mellan olika sociala kategorier, som exempelvis mellan slalomåkare och skidåkare.

Att konsumtionen står i centrum för slalomåkare men inte så hög grad för längdskidåkarna framgår också av en artikel i Aftonbladet den 17 januari 2006, där en undersökning om vintersportarnas konsumtion, röstning och arbete redovisas, grundat på en studie som mediabyrån OMD genomfört (Kempe 2006). Studiens syfte är att försöka komma åt skillnader mellan olika vintersportare. Enligt artikeln har 10200 aktiva vintersportare svarat på ett frågeformulär.

Slalomåkarna konsumerar således mycket, spenderar mycket pengar på nöjen och aktiviteter, arbetar i privat sektor, röstar på folkpartiet eller moderaterna, föredrar BMW och Audi, enligt artikeln. Längdskidåkarna är sparsamma, arbetar i offentlig sektor, kulturintresserade, röstar på centerpartiet eller miljöpartiet, samt kör Citroën eller Subari.

Denna studie antyder ytterligare det jag tidigare hävdade. Att skidåkarna tillhör den s k nya medelklassens affärs – och välfärdsprofessionella, slalomåkarna de affärsprofessionella och längdskidåkarna de välfärdsprofessionella. De har utvecklat olika livsstilar där individuella upplevelserika och hälsosamma aktiviteter är viktiga.

Den stora frågan är när de nysvenskar som jag främst fokuserat kommer att välja denna livsstil. För tillfället är det inte så vanligt utöver de som åkt skidor i sitt ursprungsland. Kan vi förutsäga om det kommer bli så i framtiden? Den frågan kommer jag att försöka besvara i nästa avslutande del efter det att jag har sammanfattat det jag tidigare behandlat.

10. En reflekterande sammanfattning

10.1. Hur jag har gått till tillväga

I inledningen skrev jag att jag i denna rapport om nysvenskar och skidåkning kommer att försöka vara någon form av s.k. interpret, d.v.s. någon som tolkar den nuvarande situationen. Detta sätt att arbeta vetenskapligt innebär att jag först försöker förstå hur sambandet ser ut för att sedan förklara varför det har en viss karaktär. Det stora problemet för mig har varit att det inte finns någon empirisk studie om relationen mellan nysvenskar och skidåkning. Men jag har dock tagit mig friheten att utgå från att sambandet är svagt. Allt pekar nämligen på detta.

Min målsättning har därför varit att försöka förklara varför det är så svagt. Jag har gått tillväga så att jag först har försökt se vilka mönster det finns när det gäller svenskarnas idrotts- och motionsvanor och skidåkningens plats i detta mönster. Därefter har jag tagit del av några studier av invandrarungdomars idrottsvanor. Det saknas dock en mängd studier för att kunna ge en bra bild av dessa. Men studierna om såväl svenskers som invandrades idrotts- och motionsvanor ger dock ett nutida strukturellt mönster i vilket jag utifrån empiriska studier placerar in skidåkningen.

Nästa steg i min analys var att försöka förklara varför det ser ut som det gör. Detta gör jag utifrån, för det första en konstruerad personlighetsmodell, där det finns tre nivåer: den undermedvetna, den förmedvetna samt den medvetna. För det andra utgår jag från en konstruerad samhällssyn där det nutida samhället i hög grad ett konsumtionssamhälle, där s.k. upplevelseproduktion alltmer blir en viktig del.

Utifrån dessa konstruerade individuella och samhälleliga enheter gör jag en än så länge begynnande analys av för det första hur slalomåkning kan tillfredsställa vissa universella mänskliga behov, för det andra att de nysvenskar jag främst intresserar mig för, och som jag intervjuat och läst om, är sådana som främst kommer från forna Jugoslavien, Turkiet och Iran, vilka är uppvuxna i livsformer där det finns ekonomiska, sociala och kulturella hinder för den typ av verksamhet som den svenska skidåkningen innebär. För det tredje diskuterar jag ett viktigt begrepp för att förstå det nutida konsumtionssamhället nämligen livsstil, vilket jag konkret illustrerar med hjälp en kort redogörelse för en extrem variant av slalomåkningen som livsstil.

Vad ger nu detta när det gäller att förstå varför de nysvenskar jag främst intresserat mig för inte är så aktiva när det gäller skidåkning? För det första är

det självklart att snötillgången och existerande slalombackar där de är uppvuxna har betydelse. Så är det även i Sverige. Jag har intervjuat invandrare från forna Jugoslavien och från Iran som åkte slalom i sina hemländer och som fortsätter i Sverige. De som inte har denna erfarenhet innan de kom till Sverige har inte börjat åka skidor. Detta är i och för sig intressant, men det finns andra hinder som jag försökt att komma åt och som jag finner mer intressanta. En del av dessa förklarar också skillnader mellan olika kategorier svenskar.

10.2. Klassmässiga skillnader

De skillnader som är mest uppenbara är de klassmässiga och de som är relaterade till genus. När det gäller de klassmässiga, vilket jag återkommer till såväl i min behandling av svenskarnas idrotts- och motionsvanor som i invandrarnas inkomster, är dessa viktiga aspekter för att förstå nysvenskarnas passivitet när det gäller skidåkning. Deras ekonomiska resurser är så små att många, även om de vill, inte har råd att åka skidor. I min genomgång av vilka svenskar som inriktar sig på skidåkning och/eller fjällvistelser finns det också konstaterade klassmässiga skillnader. Skidåkningen, framförallt slalomåkningen, ingår enligt mitt sätt att analysera i en av den nya medelklassens hälsomässiga livsstilar, vilken i stora delar skiljer sig från många nysvenskas sätt att leva. Denna skillnad mellan sociala kategorier är inte bara en skillnad som finns mellan nysvenskar och svenska medel- och överklassmänniskor och nysvenskar utan även mellan svensk medel- och överklass och svensk arbetarklass.

10.3 Könsskillnader

Att det finns skillnader mellan könen när det gäller skidåkning framgår tydligt i den statistik och i de berättelser jag tagit del av. Männen är mer aktiva än vad kvinnorna är, såväl när det gäller förhållandet bland de infödda svenskarna som inom de invandrargrupper jag intresserat mig för. Det bör observeras att bland muslimer är skillnaden och ojämlikheten mellan könen relativ stor.¹¹ I Sverige kan vi dock konstatera att de svenska kvinnorna blir alltmer aktiva när det gäller motion framförallt inom den nya medelklassen, där den hälsosamma livsstilen utgör en betydelsefull ingrediens. Det finns också könsmässiga skillnader när det gäller skidåkning där männen dominerar i båda formerna, framförallt när det gäller vanlig längdskidåkning. Denna skillnad tycks också kvarstå när det gäller den yngre generationen att döma av min lilla explorativa studie av "freeridarna". Slutsatsen är att den skillnad mellan könen som existerar bland nysvenskar och som kan vara en barriär när det gäller att välja skidåkning också finns bland

¹¹ Det bör dock betonas att förhållandet mellan könen varierar bland olika muslimska grupper på samma sätt som bland olika kristna grupper (Gardell 2005). Men jag vill dock hävda att vid en jämförelse, där jag är väl medveten om den generalisering jag gör, är ojämlikheten större i muslimska samhällen.

svenskar. Dessa är dock inte så stora och ojämlika sett utifrån västerländska värderingar.

10.4. Skillnader mellan svensk individualism och nysvensk kollektivism

Ett vanligt sätt att skilja mellan svenskar och invandrare har varit att påstå att svenskar är individualister och de invandrade är mer kollektivt orienterade. Med det menar man att de senare är mer känslomässigt relaterade till sin familj, sin släkt, sin klan, sin by, sitt kvarter och en större grupp av vänner (Daun 2005). Denna skillnad framkommer i intervjuerna och annat genomgången material av olika slag. De nysvenskar som jag främst har intresserat mig för i denna studie betonar på olika sätt sin familj och sin släkt. Ett konkret exempel på hur detta kan framträda bland nyblivna svenska medborgare från forna Jugoslavien framkommer i en mindre studie, där tre generationer från samma familj eller släkt berättat om sitt liv (Arezina 2006). I denna studie framträder mycket klart familjesammanhållningen över generationsgränserna, som med stor sannolikhet till delar beror på traditionen från den tidigare jugoslaviska storfamiljen zadruga. Men det är också uppenbart att den yngsta generationen känner sig alltmer svensk. Denna starkare känsla för kollektivet framkommer som tidigare nämnts även när det gäller friluftaktiviteter av olika slag exempelvis skidåkning. Men det bör framhållas att denna kulturella egenskap successivt kommer att förändras till det svenska bland andra och tredje generationernas invandrare. Det är säkerligen på detta sätt när det gäller nästa kulturella innehåll som jag intresserat mig för, natursyn.

10.5. Skillnader i natursyn

Det är uppenbart, enligt ett flertal studier, att svenskarna är mycket naturorienterade. Friluftsliv i naturen är en vanlig fritidsaktivitet. Det är också relativt klart att de grupper nysvenskar som jag särskilt intresserar mig för i denna studie inte är lika naturintresserade som svenskarna av olika skäl. Att göra skogspromenader, plocka svamp eller åka skidor för att verkligen uppleva naturen är inte lika attraktivt som det är för många svenskar. För kurderna från bondbyar i östra Turkiet eller norra Irak betraktas naturen som ett produktionslandskap. För intellektuella iranier från Teheran är det verkliga fritidslivet att sitta på kaféer och diskutera med vänner och bekanta, om jag nu skall våga mig på att generalisera grovt utifrån en mer komplex verklighet. Men jag vill i alla fall försöka konkret exemplifiera några orsaker till det lägre naturintresset. Det bör också framhållas att det tycks finnas ett allt mindre naturintresse bland svenska ungdomar. Vad som avses med natur och vad den kan användas till har jag tidigare nämnt är något som varierar i en kulturs historia och som kan skilja olika kulturer åt. De förändringar som jag anar och

som framkommer i mina intervjuer och genomgången material är för det första att bland de grupper nysvenskar som jag intresserat mig för närmar sig många som varit här en längre tid den svenska romantiska natursynen och deras barn ännu mer i och med socialisationen i skolan. För det andra tycks natursynen förändras bland ungdomar mot ett allt starkare intresse för äventyr och häftiga upplevelser. För att visa vad detta innebär har jag behandlat "freeriders" livsstil. Att försöka komma åt ungdomskulturers ingredienser är ett av flera sätt att försöka nalkas framtidens samhälle.

Detta innebär att den framtida slalomåknigen möjligen kommer att likna ingredienserna i "freeriders" livsstil med olika markörer, exempelvis kläder och utrustning, och en strävan efter såväl ett upplevelseorienterat som ett reflekterande förhållningssätt till sin verksamhet. Men är detta säkert? Nej, det är det inte utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt som jag skall förklara i nästa avsnitt.

11. Ett avslutande spekulativt avsnitt om det framtida

Samhällsvetenskapliga forskare blir i många sammanhang tillfrågade om framtidens samhälle. Så är det också när det gäller detta arbete. Hur skall vi få fler nysvenskar att åka skidor? Frågan ställs på grund av två skäl, dels självklart för att det företag, SkiStar AB, som donerat sitt turismpris för utförandet av denna studie skall kunna finna åtgärder för att få fler nysvenskar att åka skidor vid dess anläggningar, samt dels för att det finns ett allmänt samhällsligt intresse av större integration mellan invandrare och svenskar. Regeringen har ju utlyst 2006 till ett Mångkulturår.

Det problematiska är att den samhällsvetenskapliga forskningen inte kan besvara frågan om hur framtiden kommer att se ut eftersom det inte finns några existerande accepterade lagar för samhällsutvecklingen. Jag har till en konferens om framtidens turism skrivit en uppsats om orsaken till att frågan om framtiden, i det fall, framtidens turism, är omöjlig att vetenskapligt besvara (Karlsson 2001). Jag ger dock i uppsatsen ett möjligt svar, som jag kommer att avsluta detta avsnitt med. Men först vill jag diskutera det omöjliga.

Den svenske sociologen Johan Asplund skrev i slutet av 1970-talet en bok om "Teorier om framtiden" (1979) som gjorde ett starkt intryck på mig eftersom jag var sysselsatt med att försöka förstå ett flertal samhällsvetenskapliga böcker om framtiden. Asplund övertygade mig om framtidsteoriernas vetenskapliga omöjlighet. Ett av hans talande exempel är att det inte fanns någon samhällsvetare som kunde förutsäga joggingvägen som startade omkring 1970. Andra talande exempel är: Vilka samhällsvetare kunde förutsäga murens fall och Sovjetunionens upphörande? Vilka ekonomer kan förutsäga börsutvecklingen det närmaste året?

Jag har efter att jag läste Asplunds bok och reflekterat över frågor av ovanstående karaktär tagit del av ett flertal vetenskapsteoretiska böcker som visar att det är omöjligt att vetenskapligt förutsäga den framtida samhällsliga utvecklingen. Det inte bara frågan om det att inte finns någon form av lagar för samhällslig utveckling, utan också att samhället är ett komplext öppet system, där forskarna inte kan ha kontroll på alla faktorer som påverkar utvecklingen. Detta är ännu mer uppenbart i den globaliseringsprocess som världssamhället är inne i för tillfället, där händelser långt från oss kan påverka våra liv, exempelvis att krig inte bara är nationella utan kan föras av internationella terroristnätverk och internationella arméer (Münkler 2004) och att den globala ekonomiska utvecklingen är alltmer svårtydbar på grund av den dominerande roll som spekulationer av valutor och kapital har (ex Hutton & Giddens (ed.) 2000).

Det möjliga svaret på frågan om vad samhällsvetenskaperna kan bidra med har jag hämtat från en bok om s.k. realistisk metodologi (Danemark m fl 1997). I denna diskuterar nämligen ett flertal författare möjligheten att göra samhällsvetenskapliga förutsägelser efter att ha gått igenom ett antal vetenskapliga förutsägelser om framtida samhällstillstånd, om de har inträffat eller inte. Deras slutsats efter genomgången visar att förutsägelseerna inte infriats. Samhällsutvecklingen blev annorlunda än den förväntade.

Vad skall vi som samhällsvetare då göra när vi får frågan om det framtida samhället? Enligt författarna kan en möjlig lösning vara att konstruera samhällsvetenskapliga teorier grundade på empiriska fakta, där vi kan urskilja grundläggande orsaker, sociala mekanismer, som kan förklara den samhälleliga utvecklingen. Jag skulle vilja något mer än författarna framhålla den vetenskapliga osäkerheten när det gäller de teoretiska förklaringarna till den samhälleliga utvecklingen. Men jag instämmer ändå i "att ingenting är så praktiskt som en bra teori".

"Det som vi forskare bör ge praktiker är inte recept utan samhällsvetenskapliga teorier. Det är också det enda planeringsunderlag vi kan bidra med. (Social kartläggning och tillämpad socialvetenskap kan dessutom ge beskrivningar av empiriska förhållanden). " (a.a.:269)

Det är ett embryo till en sådan teori som jag konstruerat i denna uppsats. Utifrån hur jag tolkat sambandet mellan nysvenskar och skidåkning utifrån de data och berättelser som jag kunnat få fram, har jag försökt teoretiskt komma åt sambandet mellan nysvenskar och skidåkning. Framförallt varför det för tillfället är ett så svagt samband. Hur skall då ett företag agera för att förändra detta?

Men att utnyttja detta i en affärsverksamhet kan jag som forskare inte ge några råd om eftersom jag saknar den affärsmässiga fingertoppskänslan och det mod som krävs för att syssla med denna typ av verksamhet. I studier av vad det är som driver människor att starta mindre företag som jag tillsammans med kollegor har genomfört (ex Karlsson & Lönnbring 2005 och Karlsson & Säll 2006 kommande) hävdar vi bland annat att det som kännetecknar framgångsrika småföretagare är egensinnighet och timing. Tror man på något skall man försöka genomdriva det till varje pris och inte vara rädd för misslyckande, samt att ha känsla för såväl sin egen förmåga och kunna utnyttja tillfällen då de dyker upp.

Mina amatörmässiga råd när det gäller vad man skall satsa på när det gäller nysvenskar och skidåkning är att framförallt satsa på den andra och tredje generationens invandrare, påverka de skolor de yngre går i, att framförallt aktivera flickorna, genom att vara noggrann i valet av ledare. Dessa råd grundar sig på att den sociala mekanism som är betydelsefull i detta sammanhang är den kulturella fördröjningen; att det går relativt snabbt att genomföra ekonomiska och politiska förändringar men att sociala och kulturella förändringar sker så mycket långsammare. Av denna anledning tror jag att det främst är den andra och tredje generationens invandrare som skall påverkas. Den första generationens livsformer innehåller i ännu högre grad de förkroppsligade kulturella barriärer som jag behandlat: könsskillnader, den starka känslan för sitt sociala kollektiv och mer produktionsorienterande natursyn. Det förutsätter också ekonomiska resurser som många saknar eftersom skidåkningens olika livsstilar skapas genom konsumtion.

Litteraturförteckning

Almqvist, K m. fl. (1999) *blandade upplevelser. En förstudie om svenska upplevelseindustrins möjligheter, med förslag till åtgärder*. Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling.

Arezina, Z. (2006) *Den ständiga resan. Tre generationers livsberättelser*. 60-poängsuppsats i sociologi vid Karlstads universitet.

Arnegård, J. (1996) Om motiven att utöva "Äventyrsidrott", i *SVEBIS årsbok 1996*.

Arnegård, J. (1997) Äventyrsidrott och äventyrsidrottare, i *Svensk idrottsforskning. Organ för idrottsforskning, nr 3/1997*.

Asplund, J. (1979) *Teorier om framtiden*. Stockholm, Liber förlag.

Bauman, Z. (1992) Legislators and Interpreters. Culture as the ideology of intellectuals, I *Intimations of Postmodernity*. London, Routledge.

Beck, U. (2005) *Den kosmopolitiska blicken eller: krig är fred*. Göteborg, Daidalos.

Bergström K. (2005) Skidor och skogsarbete Älvdalen – Särna – Idre: Sammandrag av skidåkarnas egna berättelser, i *Folk i skogen. Kvinnor i skogsbygd. Skidor. Timmerflottning/Fiske*. Ransby – Särna – Trysil, Skanskogs förlag.

Bjurström, E. (1997) *högt & lågt. Smak och stil i ungdomskulturen*. Umeå, boréa.

Blomqvist, L. (2003) *Invandrare i tätortsnära natur – Kvalitativa intervjuer angående natursyn och nyttjande samt förslag till åtgärder*. Examensarbete 20 poäng, D-nivå i ämnet biologi, naturresursprogrammet 98/02 vid Sveriges lantbruksuniversitet Uppsala.

Broberg, G & Johannisson, K. (1986) Styr som örnen din färd till fjällen. Några linjer i den tidiga turismens idéhistoria, i *Svenska Turistföreningen 100 år*, Stockholm, STF:s årsskrift 1986.

Brottsförebyggande rådet (2005) *Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet*. Rapport 2005:17.

- Csikszentmihalyi, M. (1992) *Flow: den optimala upplevelsens psykologi*. Stockholm, Natur och kultur.
- Coakley, J. (2003) *Sports in society. Issues & Controversies*. New York, Mc Graw-Hill.
- Danemark, B. m fl (1997) *Att förklara sambället*. Lund, Studentlitteratur.
- Daun, Å. (2005) *En stuga på sjätte våningen. Svensk mentalitet i en mångkulturell värld*. Stockholm/Stehag, Bruno Östlings Bokförlag symposion.
- Hacking, I. (2000) *Social konstruktion av vad?*. Stockholm, Thales.
- Ehn, B. & Löfgren, O. (2001) *Kulturanalyser*. Malmö, Gleerups Utbildning AB.
- Ekerwald, H. (2004) *Leva sitt liv med familjen i behåll*. Stockholm, Rädda barnen
- Engström, L-M. (1997) Forskningsgruppen för pedagogik, idrott och fritidskultur, i *Svensk idrottsforskning. Organ för idrottsforskning, nr 3/1997*.
- Engström, L-M. (1999) *Idrott som social markör*. Stockholm, HLS Förlag .
- Fahlén, H. (2005) Världens bästa skidort, i *resia-nytt nr 2/2005*.
- Gardell, M. (2005) *Bin Ladin i våra hjärtan. Globaliseringen och framväxten av politisk islam*. Stockholm, Leopold förlag.
- Hutton, W. & Giddens, A. (ed.) *Global Capitalism*. New York, the New Press.
- Jensen, R. (1999) *The Dream Society. How the Coming Shift from Information to Imagination Will Transform Your Business*. New York, McGraw-Hill.
- Kaldal, I. m fl:s (red.) (2000) *Skogsliv. Kulturella processer i nordiska skogsbygder*. Lund, Historiska Media.
- Kanth, R. K. (2005) *Against Eurocentrism*. New York, Palgrave.
- Karlsson, N. (1953) *I vita spår*. Stockholm, Albert Bonniers Förlag.

Karlsson, S-E. (1994) *Natur och kultur som turistiska produkter. En början till en sociologisk analys*. Göteborg, Monografi från sociologiska institutionen, Göteborgs universitet, nr. 52.

Karlsson, S-E. (2001) Surfare – en nomadstam i upplevelsesamhället? En hermeneutisk analys, i Aronsson, L. & Karlsson, S-E. *Turismens och fritidens mångfald*. Karlstad, Karlstad University Studies 2001:18.

Karlsson, S-E. (2001) Framtidens turism? Ett möjligt svar på en omöjlig fråga. En reflektion utifrån samhällsvetenskaplig teoribildning, i Aronsson, L. & Karlsson, S-E. *Turismens och fritidens mångfald*. Karlstad, Karlstad University Studies 2001:18

Karlsson, S-E. (2003) Vart skall människor resa? – en teoretisk och kritisk reflektion, i Larson, M. *Svensk turismforskning – en tvärvetenskaplig antologi om turister, turistdestinationer och turismorganisationer*. Östersund, ETOUR Vetenskapliga serien V 2003;13.

Karlsson, S-E. & Lönnbring, G. (2005) “Vi skall slå dem med häpnad varje dag – om framgångsrika kvinnoföretagare på landsbygden. Rapport från en intervjustudie som ingår i projektet Framtidens nycklar. Karlstad, Karlstads universitet Arbetsrapport januari 2005:1.

Karlsson, S-E. & Säll, E.(2006) *En egensinnig kvinnlig företagare I ett postmodernt samhälle – en berättelse om och en analys av en framgångsrik kvinnlig företagare på den svenska landsbygden*, kommande i bok om livsberättelser.

Kempe, J. (2006) Vintersportarna – ett blandat släkte, publicerad på *Aftonbladets webbsida den 17 januari 2006*.

Layder, D. (2004 a) *Social and Personal Identity. Understanding Your Self*. London, SAGE Publications.

Layder, D. (2004 b) *Emotion in Social Life. The Lost Heart of Society*. London, SAGE Publications.

Malmsten, B. (2003) *Priset på vatten i Finistère*. Stockholm, Bonnier.

Malmsten, B. (2005) *Mitt första liv*. Stockholm, Modernista.

Merchant, C. (1994) *Naturens död. Kvinnan, ekologin och den vetenskapliga revolutionen*. Stockholm/Stehag, Brutus Östlings förlag.

Mossberg, L. (2003) *Att skapa upplevelser – från OK till WOW*. Lund, Studentlitteratur.

Münkler, H. (2004) *De nya krigen*. Göteborg, Daidalos.

Nilsson, P-Å. (1999) *Fjällturismens historia. En studie av utvecklingen i Åredalen. En rapport inom ramen för Fjällmistraprojektet*. Rapport 1999:1. Östersund, Mitthögskolan. Institutionen för Turismvetenskap.

O'Dell, T. (red.) (2002) *Upplevelsens materialitet*. Lund, Studentlitteratur.

Pine II, B. J. & Gilmore, J.H. (1999) *The Experience Economy. Work is Theatre & Every Business a Stage*. Boston, Harvard Business School Press.

Riksidrottsförbundet (2002) *Idrott och integration. En kunskapsöversikt*. Stockholm, Riksidrottsförbundet.

Riksidrottsförbundet (2002) *Idrott och integration. En statistisk undersökning från 2002*. Stockholm, Riksidrottsförbundet.

Riksidrottsförbundet (2003) *Etnisk mångfald och integration – visar idrotten vägen?* Stockholm, Riksidrottsförbundet.

Riksidrottsförbundets rapporter och undersökningar om idrotts- och motionsvanor (2005). Stockholm, Riksidrottsförbundet.

Rojek, C. (2005) *Leisure Theory. Principles and Practice*. New York, Palgrave Mac Millan.

Rosenberg, G. (2003) *Plikten, profiten och konsten att vara människa: essä*. Stockholm, Bonnier.

Ruth, A. (2005) Borderfolkens väg. Den nationella självförståelsens utveckling i Sverige och Norge kan kasta ljus över demokratins möjliga framtid mellan mångfald och rasism, i *Dagens Nyheter* den 24/9 2005.

Sehlin, H. (1986) Hur det började, i *Svenska Turistföreningen 100 år*, Stockholm, STF:s årsskrift 1986.

Statistisk Årsbok (2005).

Svenska Turistföreningens årsbok 2005. *Älskade fjäll – en vandring genom tre sekel*. Turist. Svenska turistföreningens tidning 6/2005.

Tell, J. & Andersson, K. (2005) Lordernas lekplats, i Svenska Turistföreningens årsbok 2005. *Älskade fjäll – en vandring genom tre sekel*. Turist. Svenska turistföreningens tidning 6/2005.

Trondsen, J. (2005) Skidhistoria i norra Klarälvdalen och Finnskogen, i *Folk i skogen. Kvinnor i skogsbygd. Skidor. Timmerflottning/Fiske*. Ransby – Särna – Trysil, Skanskogs förlag.

Wennerström U-B (2003) *Den kvinnliga klassresan*. Göteborg: Göteborg Studies in Sociology No 19, Department of Sociology, Göteborg University.

Zetterberg, H. L. (1962) *Social Theory and Social Practice*. New York, The Bedminster Press.

Andra källor:

<http://www.kks.se/templates/StandardPage.aspx?id=876>. 20050105

<http://www.freeride.nu/expert/> 2005-10-24

<http://www.freeride.nu/resort/> 2005-10-24

Det är inte bara fråga om snö, det är mer komplext än så - om nysvenskar och skidåkning

Utgångspunkten för denna rapport om nysvenskar och skidåkning är att det inte finns någon empirisk undersökning som visar hur vanligt det är att dessa åker skidor. Allt pekar dock på att detta inte är vanligt, framförallt gäller det bland invandrare från utomnordiska länder.

Det är framförallt på den i rapporten benämnda livsformsnivån som nysvenskarnas skidåkande analyseras. Vad är för ekonomiska, sociala och kulturella barriärer som de måste komma över för att ägna sig åt skidåkning, förutom tillgång till snö? Det bör påpekas att det är främst invandrare från forna Jugoslavien, Turkiet och Iran som står i fokus.

Det som främst ses som barriärer är följande skillnader:

- klasskillnader,
- könsskillnader,
- skillnader mellan svensk individualism och nysvensk kollektivism,
- skillnader i natursyn.

Klasskillnaderna består i dessa invandrargruppers lägre ekonomiska standard, vilket innebär mindre möjligheter till ha råd att åka skidor, även om de skulle vilja. Med könsskillnader avses en högre grad av ojämlikhet sett utifrån den svenska värderingsgrunden, vilket innebär mindre möjligheter, exempelvis erfarenhetsmässiga och ekonomiska, för dessa invandrargruppers kvinnor att åka skidor, även om de skulle vilja. Med skillnaden mellan individualism och kollektivism avses svenskarna mera individualistiska levnadssätt och invandranas mera kollektivistiska, vilken skulle leda till ett något annorlunda skidliv än det etablerade svenska. Den sista skillnaden avser synen på naturen, där svenskarnas motsättningsfyllda romantiska och vetenskapliga förhållningssätt som lett till stort naturintresse skiljer sig från dessa invandrargruppers mindre naturintresse. I de invandrargrupper som stått i fokus har naturen antingen varit ett produktionslandskap för dem som kommer från landsbygden eller en kuliss för dem som kommer från storstäder.

Det är uppenbart att de stora skillnaderna mellan svenskar och de invandrargrupper jag intresserat mig för rör den första generationens invandrare, medan efterföljande generationer närmar sig alltmer svenska kulturella värderingar.